

GRÓF MAJLÁTH GUSZTÁV.

Mintegy 100,000 forintba mehet az az összeg, a mit Majláth gróf Komáromban töltött ideje alatt egyházi és jótékony czélokra áldozott; csak maga az a díszes iskola-épület, a melyet a hitközség régi iskolája helyett építtetett, közel 40,000 forintjába került.

Az új segédpüspökök kinevezetésekor tett következő szép nyilatkozatát jegyezték föl:

«Nem kerestem soha a kinttételeket; oda megyek, a hova az Isten akarata hi. Egy a vágyam, hogy ott, a hova rendel, helyt álljak s egyháznak és hazának minden erőmmel, legjobban meggyőződésem szerint hasznára munkálkodhassam.» Cs. A.

A KÉT TURUL.*

(Vonatkozással a beszki ezredvi emlékeztetésére.)

Régi ős honból hogy fölkerekede
Honkereső kedvvel Álmós hős serege:
Harcos apáinknak daltól hadával
Fenn a levegőben két szép Turul szárnyal...

Lengedező szárnya, mintha áldást szórna;
Mintha csak Hadurnak áldó karja volna,
Az lebegne ott fenn, népet véde, áldva!...
S messzelátó szemmel néz az új hazába.

Lenn bajdett hősök történetek előre,
S zárt sorokban hölgyek, — kinek lánya, nője:
Majd daltól ifjak, kíséretnek adva;
Így tör elő Álmós honkereső hadja...

A beszki ormon hogy határhoz értek,
Leteszik a fegyvert, leteszik a vértet;
És legott Hadurnak oltárköt emelve:
Felcsap az oltárláng szép pirosuló nyelve.

Vele száll Hadurhoz keblől a hála...
Áhitattal néznek az ég oltára...
S hogy kicsordul vére a hóféhér mennék:
Dalos apák ajkán felzendül az ének.

Már tűz is elhamvadt... a dal is elzengett,
S a daliák népe mégis ott merengett,
Mint a kit lekölt tart varázs ígétet...
... Egy a multba, más meg a jövőbe nézett.

Ez alatt a Turul, — magyarok barátja —
Hová lett, hová tűnt? ki tudja, ki látja?
Látatlan iramlott el a láthatárral...
Tán Hadurhoz szállott hirt vinni hadárul
Nagy mese országba? Vajjon visszatér-e?
Kérdegetik egyre...

II.

Rég volt! — ezredéve,
Hogy bejött a nemzet a magyar hazába,
S összeforrt a hét nagy nemzetségnek ága!

Mennyi harcot vívtak! hány diadalt értek!
Dicsőség fájáról mennyi babért téptek!
S mily sokat szenvedtek? Isten a tudója!...
Szívem elszorul rá... nem dalolok róla!...

Sok baj és vizsoly közt im' fölért a nemzet
Ezredék ormára, — s rajta zászlót lenget:
Zászlóját az időn nyert nagy diadalnak...
S érzi lelkében az új erőt, hatalmat!

Ott ragyog arcán a honszeretet fénye,
S a szabadság lángja, gyújtva szebb reményre...
Búske, nyit kobellel néz be a jövőbe;
Régi dicsőségét látja abba szöve!

Megnépesül újra Beszki dűcses orma...
Jön az új nemzedék zászlók alatt sorba...
Tán honfoglalásra? Nem! — az ezredének
Szentel itt ünnepet... emel itt emléket!...

S ez új oltáránál a honszeretlemnek,
Megfodott nyelven új énekek zengnek...
Mily varázsszó ige!... mily búhajós ének!...
... S mintha megnyílnának kapui az égnek:

Leesap a két Turul, s szárnyait kitárva,
Kéjelegve néz az ünneplők sorára... **

* A Turul a régi magyarok szent madara volt.

** Két Turul (saskegy) megjelenése valószínűség tény. I. B.

Ott lebeg felettök, ép' mint ezredéve;
S eltűnik az onkép' messzeség ködébe...

Se hire, sem hamva!...

De Hadur szavára,

Örködik felettünk láthatatlan szárnya;

És ha látja népet a hazának élve:

Visszatér bizonynyal — másik ezredévre!

Illyés Bálint.

EMLEKEK KELET-INDIÁBÓL.

Irta Reményi Ferencz.

IV.

A nautch-leány vagy bajadér.

Kalkuttában, a szent-folyam melletti angol-indiai világvárosban egy egész hónapon át tartózkodtunk. Időnk és alkalmunk is volt tehát mélyebb pillantásokat vetni abba a zürzavaros, ösforrongású világba, melynek neve: India. Elragadó és visszataszító, kápráztató és undorító jelenések egymást követik ott szüntelenül és átmenet nélkül. Szemeink bámulattal tekintenek ez értetlenség zürzavarba, mely mégis unokatestvére az európai műveltségnek.

Életmódunk a hajón angolos volt, mely nemcsak az érintett földrészek európai társaságának életmódjához, hanem a forró éghajlathoz is leginkább illett. Este ebédeltünk; azután többnyire fölmentünk a födélzet hátsó végére, mely egy ágyútorony által a födélzet többi részétől elkülönítve, csendes magányt biztosított a mozgalmasság hajóélet közepette. Ez volt kedvenc helyünk. Elnyúlva kényelmes székeinken, melyeknek sajátos szerkezete a majdnem vízszintes helyzetben való nyugvást is lehetővé tette, élveztük a nappal tikkasztó hősege után a balzsamos esti hűvösséget. A födélzet túlsó részéről, vagy a parton hozzánk egészen közel fekvő «Éden»-kertből zenehangok hallatszottak át, felülről az égből pedig a csillagok ragyogtak alá, és a kerekét egy mélyedésekben a jobb kezűkhöz közel elhelyezett pohárban pezsege gyöngyözött a jégbeültött «peg» (a hogy az indiai angol a cognackal, vagy whiskeyvel tartalmazott szoda-víz-estét). Milyen jól esett így pihenni!

Csak az, a ki a forró égő alatt izzadt, tudja igazán, hogy mily édes, mily megérdemelt befejezése a verejtékfulladt napnak az ily semmittevés. Felülről a test és föléndül a szellem. A csillagos ég felé irányzott tekintet követik a gondolatok, elmerengve a teremtség végtelenségein. S mintha onnét a magasból tekintenék alá a kis nagy világra: a napközben tett tapasztalások egyesülnek az előbb, a föld más részein nyertekkel, s így, a mi magában csak értelmetlen töredék, összefüggő egészzé egyesül... Sokszor késő éjféli óra vetett véget többnyire csendes, egy-egy megjegyzés által csak hébe-korba félbeszakított elmélkedéseinknek. Ha ilyenkor váratlanul idegen lépett volna körünkbe, opiumtól álmodozásba merült kínaiak társaságában, vagy valami buddhista-felekezet gyülekezetében vélhetne volna magát, mely ily helyzetben gyakorolja magát a nirvánán való elmélyedésben.

A szokottnál természetesen élénkebb lett a társalgásunk, ha vendégünk került. Így egy este is, mikor konzulátusunk egy tagja időzött nálunk, a ki már több év óta élén Kalkuttában, érdekes tapasztalatainak elbeszélésével élénk társalgást indított. Természetesen helyi és általános indiai dolgokról beszélgettünk. Végre a «babu»-kra került a szó. Ez a név egy számra nézve kicsiny, de műveltsége és törekvéseinek célja miatt nagy fontosságot osztályát jelenti a bengáli hinduknak, a kik magasabb angol iskolákban nyervén kiképzésüket, fölfelemeredtek a hindu előítéletek szellemi korlátain és az európai szellemű, de a hindu nép föléndülésére

ezelő haladást képviselik. Az Indiában is szabad sajtó útján különben igen kellemetlenekké tudnak válni az angol-indiai kormányra nézve. A milyen egyedül álló jelenség ez eddig a hinduk közt: épen oly érdekes és talán nagy következményekkel járó lesz egykor.

A babukra fordulván a beszéd, az első tiszt fölemlíté, hogy egy babu meghitta a hajó tisztikarát valami «nautch-partiera»; de egy tisztnek sem volt kedve résztvenni benne. Történetesen láttak már ilyesmit Bombayban és nagyon csatlakoztak várakozásaikban.

— Mi az ön véleménye a nautch-ról? — kérdém vendégünkhez fordulva.

— Na, megnézni épen meg lehet egyszer, ha már csak a kissé exotikus jellegű társaság kedvéért is, a mely azokon meg szokott jelenni. S mindjárt ajánlkozott is, hogy egy nautch mulatságra elvezet bennünket.

Ez előzékeny ajánlatot természetesen örömmel fogadám. Találkoztam még egy másik vállalkozó társ is, és így hárman voltunk. A kevés lelkesedéssel fogadott meghívás tehát gazdára akadt. A meghívókra ez volt írva:

«Babu Ram Lal Sett tisztelttel kéri... urat, legyen kegyes nála megjelenni egy nautch-partiera, melyet Baustollah-utca 3. szám alatt lévő házában fivére nőülése alkalmából e hó 6-án (a szobán lévő napon) 9 órakor este fog rendezni.»

Mint hogy már nagyon közel járt a kilencz óra, öltözködéshez kellett látni. Ismerősünk ugyanis határozottan kijelenté, hogy noha a babu «native» (benszült), mulatságán csak «evening dress»-ben — a mi alatt a frakk és az ahhoz tartozók értetnek, — jelenhetünk meg, mert a hinduk nagyon sokat adnak a külsőségekre.

Alig múlt el néhány perc, «evening dress»-ben már is elindulhattunk a Baustollah-utca felé.

Hosszabb bolyongás után a benszültök városrészein át ráakadtunk a Baustollah-utczára, a hol egy kívül többszínű mécsesekkel kivilágított házban fölsimertük a lakodalmas házat. Más szembeutó jel nem engedte volna sejtetni, hogy olyan előkelő, vagy legalább is igen gazdag ember lakik benne, a milyennek a babut fölteleztük, minthogy európaiakat is meghívott mulatságára. Sem nagysága, sem alakja nem különböztet meg az épületet a közönséges hindu házaktól.

Vezetőnk, kinek e feletti csodálkozásunkat kifejeztük, fölvilágosított bennünket a gazdag hinduk életmódjáról. Eltérve a minden európai nagyvárosban megkülönböztethető «előkelő negyede»-ben nyilvánuló jelenségtől, a benszült előkelőség nem választ külön városrészeket lakhelyeül, legalább Kalkuttában és Bombayban nem. Elszórva laknak a középosztályok között, sőt többnyire külső pompával sem igyekeznek feltűnni.

Annál nagyobb azonban a fényűzés, melyet a gazdag hindu családi ünnepek alkalmával kifejeznek. Ezek közt — nagy hajlammal bírva a családi szaporaság iránt — a lakodalmas legnagyobb örömmünnepek, különösen ha a családnak valamely férfitagja házasodik, az öröm és vígság a tetőfokot éri el. A hinduk igen fiatalon házasodnak; a vőlegény is többnyire még kiskorú; így tehát atyját, vagy annak híján egy bátyját, vagy valamely tehetősebb férfirokonát illeti a lakodalom rendezésének kötelessége, és nem ritka eset, hogy oly pazar bőkezűséggel teljesítik e kötelességet, hogy tönkre teszik magukat. Napokra terjed az ünnepély. Előbb ünnepélyes körmenetben megmutatják a nászpárt a

INDIAI TÁNCZOSNŐ.

városnak. Elöl egy nautch-leány megy, pénzt szórva a népség közé; ezt zenészek követik, a kik óriási zajt ütnek mindenféle dobokon, trombitákon és más lármázó hangszereken. Egy gyaloghintóban, vagy a nagyon tehetőseknél, gazdagon felszített lovon, vagy elefánton ülve a vőlegény következik fényes öltözetben. Egy zárt gyaloghintóban pedig a menyasszony rejtőzik. Hintókban, lovakon, vagy elefántokon kísérik a rokonok is a nászpárt, végre a nászajándékokat vivő emberek zárják be a menetet. Az ajándékok közt virágok, gyümölcsök és mindenféle ábrák, melyek a házasságból eredendő jólétet jelképezik, szerepelnek leginkább. A körmenet mindenféle dinom-dánom és eszem-iszom követi. Fejedelmi udvaroknál, főleg a dűsgazdag nábabok, rádzsák és maharádzsák fényűző székhelyein igazán hetedhet országra szóló ünnepélyeket rendeznek ily alkalmakkor Indiai és európai fogadások, körmenetek, vadászatok, mindenféle állatoknak párviadala — a kakastól kezdve az e czéltől feldühösített és megrészegített elefántokig, birkózások, — egy szóval se vége, se hossza a látványos és költséges mulatságoknak. Mily nagy mértéket ölthetnek ezek, mutatgatja az a tény, hogy egy barodai király lakodalmá, melynek programján a többi közt szerepelt Mr. Blondin, a híres kötél-táncos is, a kit külön ez alkalomra híttak át Amerikából, közel 2 millió forintot nyelt el.

Elmaradhatatlan kelléke ily lakodalmas vigalmaknak, mint általában minden indiai mulatságnak a nautch-leányok, vagy bajadérok — a hogy őket a portugál bailadeira (tánczosnő) szót elrontva Európában általánosabban nevezik — tánczai és előadásai. Az előkelő hindu maga nem tánczol és nem énekel. De azért ezen foglalkozásokat ép úgy kedveli, mint a mennyire méltóságán alólinak tekint, és e fölfogásban egyezik minden keleti nép (japáni, kínai és maláj) szokásaival. A dal és táncz művészetét csak arra hivatott tánczosnők gyakorolják. Az indiai tánczosnők, a nautchok, külön kasztot alkotnak, mely könnyű vérűsége miatt a mily keresett és szükséges, épen oly megvetett osztály is. A mily alacsony a társadalmi állásuk, oly nagy a jólét, a melyre közülök legalább a kedveltebbek eljutnak. A «Maidán»-on (egy terjedelmes szabad játszóhelyekkel, fasoros utakkal) esténként egy elegáns fogat volt az általános

figyelem tárgya: gyönyörű lovak, pompásan öltöztetett szolgák a bakon és hátul; a hintóban egy bajadér ült, a kinek az volt a becsvágya, hogy túltegyen a legelőkelőbb angol lady fogatján is. Mődjá volt hozzá, mert a hinduk oly nagyra tartják a nautchok művészetét, hogy a híresebbeket 1000 rupiával (1 rupia = 70 kr. o. é.) fizetik esténként. A walesi herceg indiai utazása alkalmával egy benszült fejedelem által tiszteletre rendezett ünnepélyen a tánczó nautch-leányt 100,000 rupia jutalomdíjban részesíté, hogy bőkezűségével, rangjának megfelelőleg, még a dűsgazdag rádzsákon is túltegyen.

Társaimnak kicsinyöl nézete, mely különben megegyezett a legtöbb európai utazó leírásával, ekkép ellentétben állott a nagybebecsülés ezen tényével, melyek minden túlzás mellett sem lehetnek minden alap nélküliek. Kíváncsiságom tehát fel volt fokozva, hogy megtudjam az igazságot, mely, gondolám, középütt lesz.

Egy folyosón át, a hol már sok kíváncsi, tarka népség ácsorgott, a ház udvarára jutottunk. Bejáratánál Babu Ram Lal Lett, a ház ura fogadott bennünket, egy tekintélyes külsejű férfi, a ki mint a babuk többnyire, egyszerű fehér vászon-lepelbe volt öltözve, turbán nélkül. A keleti embernek alázatosággal párosult előkelőségével üdvözölt bennünket: örömet nyilatgatta, hogy megjelentünk és az első széksorban jelölt ki számunkra ülőhelyeket.

Igazi keleti életkép vett körül bennünket. Az egyebkor bizonyára piszkos és disztelen, de tágas és oszlopsortól övezett udvar díszcsarnokká volt átalakítva. Mennyezetétől egy boltozatos, színes sávokból összetett sátor szolgált. Az oszlopok és falak tetőréseit lomb- és virágfüzérek futottak körül hullámszerű ívonalakban. Gazdag kárpitozás díszíté a falakat. A közben sorondos tért székek és padok sorai vevék körül, egyik oldalon nyílást hagyva bejáratul; ezzel átellenben pedig egy magas emelvény ékelődött közéjük.

Alig lehetett volna tarkább vegyületű és színezetű társaságot képzelni, mint az itt egybegyűlt vendégek és nézők serege. Nehány európain kívül mind hinduk voltak, de a hány, annyiféle. Az indiai típusok, bőrszínek és ruházatok változatos egyvelege volt ez. Az első sorokban az előkelőbbek, a főbb kasztok tagjai ültek; világosbarna arczszínű, értelmes, szabályos arczvonásúak, ildomos magaviseletűek és nem egynek drága selyemszövetekből készült ruházata, arannyal kiszínezett turbánja, vagy sápkája, ragyogó ékszereik legalább mind előkelő voltukra vallottak. Egy fiatal «szirdar» (hindu nemes), a ki mellettem ült, leginkább magára vonta figyelmemet. Deli alakját pompás öltözké-

jét drágakövekkel kirakott turbán fűde. Határozott arczéle, fekete szeméi, haja és bajdása a délolasz típusra emlékeztettek; tekintete, magatartása nyugodt, előkelő volt. Hátrább az alsóbb kasztokhoz tartozók ültek; leghátul pedig piszkos fehér rongyokba öltözött kulik tolongtak. A vőlegény, az ünneplést személység, egy alig 16 éves ifjú, az emelvényen felállított magas, aranyozott trónon ülve élvezé a földi dicsőség kéjét és kínjait. A nehézségek sötéték selyem, melyből öltözéke készült, valamint kunkorodó orrú sarui egészen át voltak szöve arannyal, s kihimézve apró drágakövekkel. Biborvörös turbánját gyémántdiadém díszíté. Szemkáprázató csillogás ömlött el az alakon. Mint valami mesebeli herceg, kit Seherzade pazar képzelete szült, úgy tűnt föl előttem.

De az ifjú vőlegény arczából nyoma sem látszott ki a boldogságnak; hideg, unatkozó egykedvűség tükröződött róla. Szemei reménytelenül a messzeségbe látszottak tekinteni, mintha azt akarták volna kifejezni, hogy: «hát már soha sem lesz vége ennek a sok hü-hónak, a mit nekem mind végig kell nézmem». A vőlegény mögött zöldes, áttetsző lepellet el volt különítve a tér egy része; szakavatottak mondkák, hogy mögöttes a menyasszony s a nők rejtőznek, látva mindent, de nem látatva senkitől; így hozza ezt magával az előkelő hinduk szokása.

Egyszerre kongó, esőrenő és visító hangok zavartak föl elmélkedéseimből és vonták figyelmemet a vőlegényről a nézőterre, a hol négy férfi-zenészről követte megjelent a nautch-leány. Szabályos, finom metszésű vonások; kifejezésük nyugodt, szenvedélytelen; csak nagy fekete szeméből sugárzik valami ingerlő csáb. Fénylő fekete haja simán volt hátra fésülve és ott egy egyszerű csomóba kötve. Átszótt aranyszálakból állott a hajdísze. Fülei egészen el voltak fűdve gyöngyökkel kirakott éktéményekkel. Egyik orrcsümpáján ezüstkarika volt áthúzva; rajta szintén apró gyöngyök. A nyakától a melléig rövid kabátka simul rá; a csipőjétől le a lába fejjéig pompás, arannyal gazdagon kihimézett szövetek voltak shawlszerűen a teste körül kerítve; a fejről a fátoltszórt «szári» lengett alá, melynek végét a jobb kezében tartotta. A gyomra tája fűdten volt, valószínűleg hogy a derekának mozgásai szabadabbak legyenek. Nyaka, karjai és kezesuklói, ujjai, még lábujjai is ékszerekkel voltak díszítve; bokáit apró csöngettyűk vetétek körül, melyek minden mozdulatnál csöngtek-bongtak.

A zenészek egyike egy hordóalakú dobot emelt, melynek mind a két feneke be volt vonva bőrről és a zenész két tenyere által ütte tompa hangot adott. Más kettő egy-egy hegedűfele, sok hűrű hangszert nyeggetett, a negyedik pedig csöngő érczányérokat vert egymáshoz.

Ilyen hangszerek zenéje kezdte meg az előadást. A nautch-leány egy kecses mozdulattal

NAUTCH-LEÁNYOK ÉS ZENÉSZEK.

kinyújtotta jobb kezét és elkezdett énekelni. Hallottam már sokféle éneket, de ilyen éktelelt még nem. Orrhangú nyávogás volt az, melynek dallama európai értelemben alig volt. Taglejtések, a leány derekának himbálása, a szári festői vetése és más egyszerű mozdulatok kísérték az éneket; az egyes szakaszok közti szüneteket körforgásokkal töltötte be, melyeknél a láb-

tunk. E néhány modoros mozdulattól állt az egész táncz. Hát ilyen sovány élvezetért képes a hindu ezer rupiát is fizetni esténként, a meny-nyit nálunk csak Patti Adelina és más ily csalogányok tudnak zsebünkől kicsalogányolni? Beszédbe ereszkedtünk a mellettünk ülő fiatal szirdárral. «Tudnak-e a nautchok még más tánczokat is?» — kérdeztük tőle. A fiatal hindu

nagy részét könyv nélkül tudják; ismerik hős mondáinkat, az istenekről szóló mythoszokat, népünk történelmét és lyrai költészetünk leg-szebb virágait. Nem egy nautch-leány maga is költőnő, s költeményeiket egész Indiában éneklék. Bennük él a hindu nép szelleme, belőlük zeng rég elmúlt hősi idők szép emléke. Ezért becsül-jük őket.

A GAMBU-HEGYSÉG RÁTI ÁLLOMÁSTÓL; MORÉNÁK ÉS LENT A VÖLGYBEN VÁNDORKÖVEK.

A «KIS-ÁRVA» NEVŰ SZIKLASZIGET A JANG-CZE-KIANGON.

KÉPEK GRÓF SZÉCHENYI BÉLA KELET-ÁZSIAI UTAZÁSÁBÓL.

csörgők csengése hangzott. A leány lába soha sem emelkedett fel a földről. És ez így változatlan módon ismétlődött számtalanszor, a meddig az ének tartott.

Mi nyugati emberek, a kik az európai ballet tánczosnők merész állásaihoz és mozgásaihoz úgy hozzá vagyunk szokva, hogy a nélkül nem is képzelhetünk művészi tánczot, csak vártuk feszülten, hogy mikor jön már valami igazi táncz, a mely az európai balletnél is izgatóbb, mert keleti, érzéki zamatú volna. Hiába vár-

nemes udvariasan felelt, megpróbálva az angol nyelvet törni, úgy a hogy tudta.

— Uraim, — mondá — a nautchok tudnak igen sokféle tánczot; a legtöbb azonban, mint ez is, csak mimika, mely az ének és szaválás kifejezésének kidomborítására szolgál. A művészet nem is ebben, hanem az előadásban rejlik. E lányoknak bámulatosan kifejezett emlékező tehetségük van. Némelyek a Mahabharata (indus hős-éposz, mely a most uralkodó bevándorlott áriai fajnak az őslakók elleni harczeit dicsőíti)

— Sajnálom, hogy mindezt érdeme szerint méltányolni nem tudom, minthogy sem a bengálit, sem más hindu nyelvet nem értek.

— Várjon csak, azt hiszem, hogy angolul is fog a nautch valamit énekelni. A kalkuttai nautch-leányok már — civilizáltak.

Igaza volt a hindu ifjúnak. A hindu ének legalább egyelőre véget ért. Hosszabb szünet következett, mely az iny- és szágérek élvezeteinek volt szentelve. Ugyanis szolgák jártak körül, a vendégeket «pan-supari»-val kínálva. Ez

a közönségesebben «betel» néven ismert rágni való Kelet-Indiától kezdve az egész keleten a legvégső oceániai szigetekig általánosan el van terjedve; gazdag és szegény egyaránt rága a betelt. Főalkatrészei a piperbetle (hindosztaniul: pan) növény maró izű levele, melybe apróra vagdalt betel-diót — suparit — keverve, egy kis oltatlan mésszel tesznek és az így csinált

ura iránti udvariasság. A kinek a szekerén ül, annak nótáját dalold! Ennélfogva mi is vettünk mindenkiből, hanem annyira nem ment az udvariasságunk, hogy a pan-suparit meg is rágtuk volna; zsebre tettük emlékül.

Ezután egy csinos angol szerelmi dal énekléséhez fogott a bajadér, még pedig úgy, hogy körüljárt a társaságban s az első sorban ülök-

kát megpillant, azt hizelegve körülöpködi és csicseregve szépeket mond neki. Láttuk az elhagyott kedves búsongó keservének hő epedését és vágyódó reményét. Mindez egy gyönyörű, nagy fénylő fekete szempárban tükröződött vissza. Volt abban hely mindenféle érzelemre.

Mikor a bajadér a fiatal szirdar előtt is eltán-

OSZLOPOKBAN HASADOZÓ VÍZSZINTES RÉTEGZÉSŰ KAVICSOS PLIOCÉN AGYAG LAN-CSON-FU VIDÉKÉN.

A TA-CZIEN-LUI HAVASOK ÉJSZAK FELŐL.

KÉPEK GRÓF SZÉCHENYI BÉLA KELET-ÁZSIAI UTAZÁSÁBÓL.

falatot a szájukba veszik és megrágnak. Szakértők szerint kellemes maró izű és a gyomor működésére igen jó hatással van.

Babu Ram Lall Lett nautch-partieján a pan-supari adagok — előkelők szokásaként — arany-papirosba voltak burkolva; ezüst tálcákon hordták körül, a melyeken egy-egy rózsavizzel telt edényke is volt. Egy másik tálcán erős-szagú fehér és sárga virágok voltak. Mindenki vett egy pan-suparit és egy virágot és rózsavizzel befecskendezte magát. Így kívánja a ház-

nek külön-külön eléneklé, — és hogyan! Szavai nem csupán kimondott és eléneklé szavak voltak, nem, hanem látható szavak, megfogható fogalmak, megtestesült gondolatok és megelevenült érzemények! Valami kimondhatatlantul gazdag és finom mimika, beszédes szemjáték, kifejező taglejtések megalakították előttünk a költemény gondolatmenetének minden árnyalatát. Láttuk a csapodár szerelmeit, a mint a költő által oly jellemzően ráruházott madáralakban ágról-ágra száll, és a hol csak egy szép madár-

czolá a madárdalt, az ifjú kérdőleg fordult hozzám. — Na, tetszett-e ez?

— Nagyon. Kezdem már sejteni a nautch-művészet lényegét. Van némi ingere. Különösen a kifejező szemjátékot csodáltam.

A fiatal hindu ezután egy pan-supari golyócskát vett az ismét körüljáró tálcáról és egy kanálnyi rózsavizet fecskendett a ruhájára. Bódító illat terjedt szét, sajátos keveréke a szantál átható szagának és a rózsavíz finom illatának. S ez az öltözetek színpompájával, az arany és

drágakövek ragyogásával a szokatlan hangszerek lármájával és a hajadér tánczával egyesülve, valami ismeretlen, csodás világba varázsolta az embert.

Még többféle táncznak, és más előadásoknak kellett volna következni, de éjfél felé járván az idő, búcsút vettem a vendégszerető babutól, a ki indiai szokás szerint úgy bocsátott el, hogy egy virágkoszorút akasztott a nyakamba és egy búcsú-pan-suparit nyomott a kezembe.

Ekkép feldiszítve és fölszerelve ültem kocsimba, hogy visszatérjek a hajóra, hol azután órákon át mérgettem lépteimmel a földézet hosszát.

A tele hold bűbájos világításában ezüstként csillogott a Ganges felszíne, mely nappal oly piszkos, oly förtelmes. Valóságos hű képe Keletnek, mely a távol homályában oly szépek, oly tűndérinek látszik, míg jól megnézve, egészen más képet mutat.

GRÓF SZÉCHENYI BÉLA KELET-ÁZSIAI UTAZÁSA.*

Tudományos irodalmunk egy nagy munkával gazdagodott. Gr. Széchenyi Béla adta ki a tudományos eredményeit annak a nagy utazásának, a melyet ezelőtt 16 évvel tett Kelet-Ázsiában. Eddig két hatalmas kötet került ki a sajtó alól, melyet még egy harmadik és befejező kötet fog követni.

A nagy utazásra való előkészülés három évig tartott s legnehezebb része volt a kísérlet megvalósítása. Az expedíció geográfusa Kreitner Gusztáv lett; mint természettudós Lóczy Lajos vett részt az expedícióban; mint nyelvész Vambéry egyik legkiválóbb tanítványa, Bálint Gábor. Ezek közül Kreitnert a halál kiszólitotta az élők sorából, Lóczy a földrajznak, Bálint a nyelvészetnek egyetemi tanára, amaz Budapesten, emez Kolozsvárott.

Az expedíció teljesen fölszerelve 1877 decz. 4-én indult el s csak 1880-ban tért vissza. A gróf előkelő neve, az utazás híre megkövetelte az expedíciótól, hogy mindenekelőtt a nagyközönséget eligétsse ki. E célból írta meg Kreitner az utazás népszerűen előadott történetét, mely 1881-ben jelent meg. E célból adta ki a magyar természettudományi társulat 1886-ban Lóczynek «A kínai birodalom természeti viszonyainak és országainak leírása» című nagy földrajzi munkáját. E könyvekben azonban a gróf filalma folytán az új tudományos eredményeit közölni nem volt szabad, s ezekről eddig mindössze csak annyit tudtunk, a mennyit Lóczy a természettudományi társulat 1880-ik év májusi ülésében elmondott, megjelölve az expedíció utirányát és felsorolva tevékenységének főbb mozzanatait.

A kritikai munkálkodásnak sok türelmet és lelkiismeretes utánjárást követelő hosszú időszaka múlt el azóta s ma ennek a munkálkodásnak érett gyümölcse van előttünk a két kötet szövegben és egy kötet atlaszban. Előttünk van magyar nyelven s megjelenik egyidejűleg németül is.

Az első kötetet s vele a munkát gróf Széchenyi Béla nyitja meg; «Bevezetés» a czime az általa 235 lapon megírt résznek, melyben főleg a történetét beszéli el az egész expedíciónak; de azért gazdag tárháza a néprajzi, a néppszichológiai anyagnak, a mennyiben ilyenek kell tekinteni azt egyrészt azon irattár alapján, mely a szöveg közé nyomtatva jelent meg a Csungli Jamen (kínai minisztertanács) és más hivatalos és főrangú egyének irataiból, másrészt azon beszélgetések alapján, melyek az expedíció tagjai és számos kínai hatóságok, előkelő (mandarin) körök és az udvar tagjai közt folytak. Ezeknek a köröknek a megközelítése igen keveseknek jutott osztályrészül; de ezek közül is alig van utazó, ki útírásiában erre szintén kiterjeszkedett volna. Ez az irattár ad feleletet egy-szersmind pontosan arra a kérdésre, mért nem nyomúlhatott Széchenyi Tibetbe.

E bevezető szakasz után következnek a földrajzi rész Kreitner tollából, kinek eredeti német szövegét dr. Gruber Lajos fordította magyarra. Ez a 300 lapnyi földrajzi szakasz már kizárólag a tudományos megfigyelések részletes leírását közli. Az eredmény röviden a következő: az

* Gróf Széchenyi Béla kelet-ázsiai útjának tudományos eredményei. I. Az utazáson tett észlelések. II. A gyűjtött anyag feldolgozása. Budapest, 1897.

expedíció által Sanghai és Bannó között 15 hónap alatt bejárt útvonal 1374³/₄ földrajzi mérföld és kiterjedése a leghosszabb, melyet a kínai birodalomban utazó eddig bejárt. Tökéletesen új és a gróf előtt még európai által be nem járt területekhez tartoznak a Szining-fu városától tett nagyobb kirándulások éjszakának Ta-tung-hienig, nyugatnak a Kuku-norig és végre délnek a Hoang-ho mellett fekvő Kreite városig, továbbá Batangból Tsung-tienig a Kins-Kiang balpartján és a nevezett folyón átkelve Tali-fuig. Sanghaitól Bannóig összesen 21 hosszúsági és 23 szélességi helymeghatározás történt. A hosszúságmeghatározások által Kína nyugati tartományai, jelesen Kanszu, Si-Tsuan és Jún-nan, valamint a Kuku-nor terület is más alakot nyertek a térképen és ma közelebb esnek kelet felé. A műszerrel megmért magasságok száma 416; a becslés alapján szerzett magassági adatok (leginkább hegyesücsök és gerinczek) felülmúlják a 2000-et. A felvett összes terület mintegy 12,000 földrajzi mérföld. Ezen a laikus előtt talán száraz, de a tudományra nézve szerfölött becses bevezetés után Kreitner érdekesen, élvezetesen, sőt festőileg írja le az egész bejárt terület hely- és térszíni állapotát és leírás a tulajdonképeni alapja annak a nagy atlasznak, melyről alább szólnunk.

Az első kötet harmadik szakaszában Lóczy az expedíció geológiai vizsgálódásainak eredményeit foglalja össze 428 lapon. A geológiai kutatások három területre vonatkoznak: az első Közép-Kína tengerparti része, Kianghozi tartomány és a Hua-Kiang alsó folyása; a második a Kuen-lun; a harmadik az indo-kínai vagy hátsó-indiai hegyláncok. A kötet e részét 167 eredeti rajz díszíti Lóczy vázlatai után, melyek részint geológiaiak, részint tájrajzok. Leginkább a régibb geológiai korszakok üledékei és eruptív kőzetek fektütek az útban. Jún-nan tartomány éjszaki részeiben azonban a Triaszt és Si-Tsuan tartomány halmos vidékein a középjurát lehetett felismerni; a felső Hoangho melletti fensíkokon pedig ifjabb korból való édesvízi telepeket fedeztek föl. Kelet-Tibet magas hegysegei között a mélyben bemetszett folyóvölgyekben a völgyalakulást, ugyanott a mostani havasok körül a jégárok egykori nagyobb kiterjedését, a Sámó és Ta-Kapi pusztáin és sivatagjain a szél geológiai hatását lehetett tanulmányozni.

Ez az első kötet tartalma; s tulajdonképen ennek kiegészítő része a külön kiadott pompás atlasz, mely 32 lapból áll; ezből 16 a térszíni állapotokat tünteti fel Kreitner Gusztáv tervei és rajzai alapján; a másik 16 a térszíni rajzot véve alapul a geológiai állapotokat ábrázolja Lóczy tapasztalatai és megfigyelései nyomán, saját maga által rajzolva.

A második kötetet a gróf rövid előszava után Bálint Gábor nyitja meg tanul (dravida) tanulmányaival. A dravida nyelvcsoporthoz tartozó nyelvek közül a szerző a tanul nyelvre fordít legnagyobb gondot, az birván a legrégibb irodalommal. Szerinte, a mi az árjakra nézve a szanszkrit, az a turániakra nézve a tamil. Ez eredményt kívánja igazolni a dolgozatának első részét tevő *tamul nyelv*-nal, melyben különös figyelemmel van úgy a tamullal rokon tizenegy nyelvre, mint a magyarnak nyelvtaíni összehasonlítására, míg a második részben terjedelmes magyar-tamul oknyomozó szótárt közöl különös tekintettel a középturánság főbb nyelveire. Tanulmánya anyagát Bálint Indiában állította össze. Az expedícióban, sajnos, végig nem vehetett részt, mert Sanghaiban oly súlyosan megbetegedett, hogy azonnal vissza kellett őt küldeni Európába. A nyelvész feladatait ezértül Széchenyi vállalta magára. Összeállított egy rövid összehasonlító szótárt a tangut, szifan vagy fan-sze nyelvek és a tibeti nyelv szavaiból. Ebből bebizonyul az, hogy a tangut nyelv nem egyéb egy koros tibeti nyelvről. Ezenkívül közöl a gróf hason-eredetű és jelentésű magyar-mongol és magyar-tatár szavakat is.

Ezt követi Török Aurél tanulmánya azon Jézó szigeti belső ajnó koponyáról, melyet Kreitner Gusztáv szerzett meg Japánban tett utazása alkalmával. A 265 lapra terjedő tanulmány, a tudományra nézve oly fontos, hogy az anthropológiai irodalom legelső német folyóirata, az «Archiv für Anthropologie», azt egész terjedelmében közölte németül.

A harmadik tanulmány Heller J. jezsuita

atyától való s szől a szinganfui nestorianus emléktábláról. Mikor 1626-ban ezt a kétnyelvű felírással letrótt követ fölfedezték, egész irodalom letelekezett, különösen annak hitelességéről, a mi azért volt fontos, mert, ha igaz az, a mi a kövön írva vagyon, a keresztyénység Kínában már a IV. században gyökeret vert. A vitát azonban eddig eldönteni nem lehetett, mert az egyetlen másolat, melyet a körül ismerünk, nem volt teljes. Széchenyi grófnak, mikor 1879 januárjában Szinganfuba érkezett, sikerült a körül teljes és pontos másolatot készítenie; s így az idézett tanulmányban közölt ábra az első teljes kép a szinganfui nestorianus emléktábláról; a szöveg is először van itt teljesen közölve. E közlés kétségtelenné teszi a kö hitelességét, a felírt régiségét s így azt is, hogy a keresztyénység már a IV. században Kínában csakugyan gyökeret vert, s így Széchenyi gróf buzgósga ezzel egy 2¹/₂ évszázad óta sokat vitatott kérdést oldott meg véglegesen.

A kötet következő és utolsó szakaszában mintegy 200 lapon azok a növények és állatok vannak leírva, a melyeket az expedíció gyűjtött. A madarakat dr. Madarász Gyula, a kigyókat, békákat és halakat dr. Steindachner Ferencz, a hártvas szárnyú (hymenoptera) rovarokat Mocsáry Sándor, a bogarakat a boldogult Frivaldszky János, a hemipterákat dr. Horváth Géza, a myriopodákat és arachnoideákat dr. Lendl Adolf, a rákokat Koelbel Károly, a csigákat Hilber Vincze, az édesvízi puhatestűeket Neumayr Melchior s végül a növényeket Kanitz Ágost írták le, maguk szakmájában mind tekintélyek. Az expedíció gyűjtött összesen 481 állatot, melyből eddig ismeretlen s így egészen új volt 1 nem, 1 alnem, 109 faj és 11 változat; gyűjtött továbbá 331 növényt, melyből új 1 nem, 16 faj és 7 változat.

Gróf Széchenyi Béla expedíciója az első magyar tudományos utazás volt, mely tökéletesen előkészítve s fölszerelve indult európaiak által még be nem járt területekre; az ő expedíciójának sikerült feladatát megoldani, a hozzá fűzött várakozásokat ki tudta elégíteni, megadta a nagyközönségnek azt, a mit az megkívánt, meg a szakvilágnak azt, mit az előkészületeknél fogva joggal várt: munkáját bevégezve, 25 évig tartott az, egy élet nyarat kívánta meg, mely komoly és szakadatlan munkában tölt el; gazdagította gyűjteményeinket, irodalmunkat és előbbre vitte a tudományt úgy, hogy a művelt világ zászlot hajt előtte.

A Széchenyi gróf munkájából ez alkalommal bemutatott képek az I. kötet geológiai részéből valók. A folyóvíz munkájának széles hatását látjuk a folyammederben megmaradt Kis-Árva szigetben, a Jang-cze-Kiangban. A Hoang-ho széles völgyében Lan-cson-fu vidékén az öntöző kerekék egész sora látható a folyam partjai mentén; ugyanott a víz hatásának különös alakításai állnak elénk az oszlopokban hasadozó vízszintes rétegzésű kavicsos agyag szikláiban. Az ismeretlenebb vidékekből a Gambu hegyet és a ta-czien-lui havasokat mutatjuk be két képen, melyek éghenyül sziklán örök hó ül, völgyeik fenekén pedig morénák és vándorkövek bizonyítják, hogy a havasok jégárai egykor sokkal jobban terjedtek, mint most. A Kuku-nor tavának képét pedig azért közöljük, mert gróf Széchenyi Béla volt az első európai utazó, ki e vidéken járt.

Dr. Jankó János.

SZONETT.*

Musset.

Oh angyal, a kinek édes szemed s beszéded,
Ott ültem jobboldon, de egy perczig csupán!
Vihar után madár mint meg nem ül a fán,
Úgy szállt el áldvóm is; egy estig élt, s elégett.

Mi adjon most vigaszt? Mi adjon békéséget?
Fekete s bús a menny a villámfény után.
Ne hidd, az életem, hogy gondtalan s vidám,
Mivel ha víg valék; ki nem víg, látva téged?

Szerelmedről szivem álmodni sem merészel —
Az én tekintetem oly lentül néz rád,
S az én helyemre te olyan magasról nézel!

Oh menj s élj boldogul; s feledd el gyorsan engem,
Miképen a kerüb az árva levítát,
Ki látta, hogy amaz mint szárnyal át a mennyen!
Radó Antal.

* A Kisfaludy-Társaság által pályadíjjal koszorúzott Musset-fordításokból.

A RÓZSABOKRÉTA.

— Vicomte de Borrelly. —

«Rózsát szeretnék, szepet és üdét!»

«Szóltam, megállya a bolt közepén.

Virágárusnőm rám veté szemét,

Megismert s szép rózsát nyújtott felém.

«Im» — szebbet! — Ime... — Szebbet még, ha volna!»

Reám tekintett büszkén, hidegen.

«Királynőnek van szánya tán e rózsza?»

És én szerényen lesütöt szemem.

S míg egyre gúnyosan mosolyg felém,
Félénken ajkam így nyílt könnyű szóra:

«Valóban... hisz királynő e rózsza!»

Szivem királynőnek szántam én!»

Béry Gyula.

EGY ANGOL NŐ MAGYARORSZÁGRÓL.

A múlt nyáron két kiváló angol hölgy tett utazást hazánkban. Egyik E. Hughes, a cambridgei kollegium, vagyis tanárnőket képző intézet főnöke. Nagyon művelt és sokat utazott nő, a ki a világnak már mind az öt részét bejárta. Nálunk vele járt úti társa szintén az említett intézetnek egyik tagja volt. Hughes úrnő rendkívül el van ragadtatva mind attól, a mit Magyarországon látott s meg is írta azt és közölte tette az említett kollegium évi jelentésében. A leírás — leszámítva egy-két furcsaságot — minden esetre elég érdekes, hogy tudomást vegyünk róla; épen azért olvasóinknak is bemutatjuk, úgy a mint azt Somogyi Géza znió-váralljai tanítóképezdei igazgató szíves volt lapunk számára lefordítani.

A derek angol nő ekként beszél hazánkról:

Látogatás a magyarok földjén.

Vajon mindez csak álom volt-e? Igazán nem vagyok egészen bizonyos benne. Félmerül bennem a kételkedés, hogy vajon tépképem Magyarországa valójában az a csodálatos Magyarország-e, melyet a múlt nyáron láttam? Behúnyom szememeit és még egyszer látom a népeknek azon vegyülékét, mely a hóval takart Kárpátok hatalmas határsáncza által elzárva, ama nagy területen lakik. Egyenként látom a tátott száju bamba bótót, a pallérozatlan szerbet, a sötét szemű, természetes és festői viselkedő ölhót, a módos németet, a lealázott lengyelt, a megvetett zsidót, a vad, fésületlen, nomád cigányt. A tizenhét millió különféle nemzetiségű lakos közül, a hajlékony, vidám, méltóságos, ragyogó magyar kilencz milliója emelkedik ki. Feltárl előttem ama mérföldekre terjedő, gabnavetéstől zöld nagy síkság végtelen tömördeksége, itt-ott magánosan álló falvak által tarkázva, látom ismét annak büvös délibájtát, barnainak és szilaj lovainak csapatait. Még egyszer hallom zúgását a széles, rohanó vízi Dunának, melyet összeomlott török várak, apró falvak, egy-két méltóságos kastély, erdős halmok, gyepes síkságok s vad szirtsek szegélyeznek. Újra a Kárpátok alacsonyabb lejtőjének fenyűvel borított láncolatai mentén kocsikázom; a havon és jégen egy csúcs tetejére kapaszkodom s az elcsiggyedt és széttagolt lengyelföldre nézek le; elmélyedek a történeti emlékekbe a budapesti kiállításon; együtt ülök Jókaival kertjében, rózsái között; sétálok Jókai szőlőjében egy méltóságos magyar úrral, a ki Kossuthal küzdött; ismét ott ülök a négy magyar ló által vont kocsiiban, melyek úgy vágatnak, a mint csak magyar lovak tudnak vágatni. Vajon mindez csak álom volt? Nem tudom; mindazonáltal megkísértem az ezen különös és elbűvölő országban eltöltött napok közül két napot leírni.

Egy nap díszben.

«A ki Debreczent nem ismeri, nem ismeri Magyarországot.» Ezt mondá nekem több magyar. Debreczen a kalvinisták Rómája, azon elemnek főteszke az országban, mely a francziaországi hugenotta elemmel rokon s mindennek fölött úgy tekintendő, mint a magyarságnak színe-jáva. Nagy gazdagsága mellett is saját szerű mezei egyszerűséget, falusi kinézet és régies színezetet őrzött meg magán. Lakosait igazán meglepő egyszerűség és méltóság jellemzi.

Elhatároztam, hogy elmegyek Debreczenbe; minek folytán egy barátom szíves volt a polgármestert látogatásomról értesíteni, ki is előzeny tudatta velem, hogy a város örülni fog, ha engem vendégének tekinthet.

Tizenkét órai meleg, poros vasúti utazás után elértük Debreczent, hol legfőleg egy egyszerű «Isten hozott»-ra számítottam. Azonban egész néptömeget találtunk az állomáson; a városi tanácsnak több tagja, egy az angolban jártas tanár, a kocsiának egész sora, és egy beszéd várakozott ránk. Komoly ünnepélyességgel kocsinkhoz vezettek bennünket és a bámoló tömegem át a város fő-vendéglőjébe hajtottunk, a hol a József főherczeg által elfoglaltatni szokott szoba-sort — mely sárka selyem és aranyban tündöklött, — tartották fenn számunkra.

A nyitott udvaron diszvacsorát rendeztek tisztelőnkre, czigányzene mellett, miközben nem kis ijedelmre értesültem, hogy hajnalul 4 óra 30 perczre föl kell kelnem, mert akkor indul a vonat a Hortobágy felé. De hát a programot meg kellett tartani s a mondott időben a kocsiának egész sora vitt bennünket és kíséretünket a vonathoz, és mi, kissé hosszadalmasnak tetsző utazás után, a Hortobágyra jutottunk. Igen különös, páratlan hely ez. Egy síkság, mely a nagy Alföld fölé kissé fölemelkedik, mintegy 120 angol mérföld körületű és oly sima, mint egy tekeaszta; Debreczen városának tulajdona és a városi tanács kezelteti, lovaknak, szarvasmarháknak, juhoknak, stb. nagy mértékben való legeltetésére fordítatik és oly vad, mint egy de prairie. Egy négyes fogatot különösen a mi számunkra küldöttek s ezt több kettős fogat kísérte. Felhívták továbbá figyelmünket egy utánunk dőzőgő kis szekérre, melyen két fegyveres csendőr ült, hogy bennünket védjen, de micsoda veszélytől, nem volt egészen világos előttem. Csinalt út nem volt; a lovak csak afféle mezei úton haladtak, de úgy mentek, mint a szél; a lég mámorosító volt és az egész jelenet és eredeti és festői a legnagyobb mértékben. Kint a pusztán igen dús reggeli szolgálat fel számunkra (miként birhattam ki egy csésze thea nélkül, még ma sem mondhatom meg). Láttam csernyi juh mosását, mely e részekben minden nap elbánás a juhokkal; aztán a vad ménés megtekintésére hajtottunk; láttam azokat nagy tömegben üzeneti, láttam, a mint pánnya-kötellel kettőt kifogtak; a legjobb futókat megfogták és mulattatásunkra megnyergelték. Láttuk a lovaglás csodálatos tetteit; meglátogattuk a pásztrok kunyhóit, mérföldekre vágattunk a síkságon és oly szerencsések voltunk, hogy órákon át láthattuk a bűbájos délibábot előttünk kitérlni, tavakat, fákat, templom-tornyokat, végül pedig egy juhnyáját, a mint a juhok lábál fel-fel fordulva legelészték. Majd dús villásreggeli-ben részesültünk és ezután ismét visszatértünk kis királyi díszben Debreczen felé.

Debreczenben végig sétáltunk a nyilvános sétátérén, szemügyre vértve ez egyszer minden szemlélt átal; közösen ebédeltünk Magyarországon legjobb cigány bandájának elragadó zenéje mellett, végül pedig a megtiszteltetésben és látnivalókban kimerülve, a magyar királyi ezim-mel kivartott sárka selyem takaró alatt álomba merültünk.

Sajnálatomra az idő nem engedi, hogy a Debreczenben eltöltött második napot is leírjam, a milyen a városon keresztül tett sétakocsizás volt az ötlovas diszfogaton, melyet előbb csak a király, József főherczeg, Jókai és a magyar Jenny Lind (ez alatt az angol nő Blaha Lujzát érti) számára vetek használatba! El kell hallgatnom az igen érdekes kollegiumban tett látogatásomat, valamint a polgármester által való fogadtatást a városházán, stb.

Egy napi utazás kezdetleges eszközökkel (primitive travel).

Mi sem lepi meg inkább az embert Magyarországon, mint az ország különböző részei közt levő feltűnő ellentétek. Budapest tökéletes földalatti villamvasútjával, melynek emléke a mi londoni földalatti vasutunkat majdnem kiállhatatlanná teszi, csodálatos ellentétet képez azon elhagyatott, műveletlen falvakkal, melyeket a Kárpátok közt láttunk. A debreczeni nap ellentétéül, hol oly remek fogaton jártunk, le fogok írni egy másik utazást, midőn diszfogat helyett tutajokon ültünk. Elhatároztuk, hogy

átmegyünk a szomszéd Lengyelországba és az utazásnak igen regényes módját eszeltük ki. Egy folyó (a Dunajecz), mely a Kárpátokban ered, egy szűk szoroson küzd át innen magát Galiczia lejtős síkjá felé. Magas hegyek között, a zuhatagok egész sorozatán, melyeken csónak nem járhat, a vidék furfangos parasztjai tutajokon siklanak át.

Lementük a folyó partjára és ott néhány tutajt béreltünk ki. Leírták nekünk a nemzetet elég élénken, de a valóság túlhaladta minden képzeletünket. Mielőtt azonban elindultunk volna, leültünk a padra és jóízűen neveltünk, oly kezdetlegesek voltak a tutajok és a tutajosok! A sebes ár felvett bennünket. A három hölgy közül egyikünk a másik kettővel szembe ült, a másik oldalon tutajosaink szivarozva dültek le. Egy sarok felé közeledtünk, a hegyek mindkét oldalán magasra emelkedtek, azon túl pedig baljósatú moraj és locsogás volt hallható. A mint a sarkot megkerültük, egy vad zuhatag tárult föl előttünk. Csapkodó hullámok, fekete sziklák és borzasztó zúgás. A tutajosok lopva egy pillantást vetve ránk, felugrottak, ruháikat lehányták és hosszú evezőkkel sziklákon és hullámokon keresztül, valóban csodálatos módon vittek bennünket.

Mintegy tíz—tizenegy vízesésen haladtunk át és az első után feletté gyönyörködtünk bennük. Figyelmeztetem mindazokat, kik a borzongást szeretik, hogy a lengyel földre tutajon menjenek és hogy ne értsék tutajosainak a nyelvét, a mi a borzongást még növeli. Azt is nagyon lelkükre kötöm, hogy mielőtt a lengyel földet elérték, hunyják be szemüket és tartsák zárva mindaddig, míg el nem hagyják ezen nyomorult és a szegénység által sújtolt földet.

Fájdalom, a magyarok elragadó földjén való utazás költséges és ha csak tetemesen nem fog emeltetni az angol tanárok fizetése, közülünk a legtöbb soha sem lesz abban a helyzetben, hogy egy magyarországi körutazás kényelmében gyönyörködhessék.

Sokat tanultam a magyar történetből, sokat a magyarországi jelenlegi nevelésügyi, társadalmi és politikai kérdések köréből, és az ország iránt addig is nagy érdeklődésem körütm folytán ép oly mértékben lett mélyebb, a mily mértékben világosabb. A vasútkat ma már mindenfelé kiterjeszkednek; az ország erősen fejlődik; a multak regényes bájaiól soknak meg kell semmisülnie; de a mai Magyarországon sok elevenség és életerő van és azt hiszem, hogy a ránk következő században Európában sokat fog számítani.

Csak Norvégia és Magyarország az a két ország, melyekben utazva, éreztem, hogy nyertem az által, hogy angol vagyok. Mindenütt találtam magyarokat, a kik soha sem voltak Angolországban és képesek voltak angolul beszélni; és számtalanszor hallottam, hogy a magyarok az alkotmányos kormányformát 1222-ben (épen hét évvel a mi «Magna carta»-nk után) nyerték és azon rokonszenven, melyet Anglia Kossuth iránt érzett, minden magyarral való társalgásnak mindig biztos tárgya. Történelmileg tekintve, Magyarországnak főfontossága a multban az, hogy századokon át oly védbástya volt, mely a törököt Nyugat-Európa elárzásától visszatartotta. A magyarok büszkén és teljes joggal mondják, hogy ők terelték vissza a törököket.

E. P. Hughes.

EGYVELEG.

* Disznó palotát építettek Chicagóban 600,000 dollár értékben. A két éven át épült nagyszerű telepen egyszerre elfér 220,000 disznó s ezek számára lehetőleg mindenről gondoskodva van itt, különösen bő vízzel. Az épület 36 istállóból áll két emeleten s 22 folyosóval, egész területe 19¹/₂ hektáryi s tisztán a felhasználni-fenyőfő 5¹/₂ millió méternyi.

* A patkányokat czélszerűen használják fel Amerikában a gypotgyárosok a gypot magvának eltávolítására. Sokkal jobban végzik ezt a munkát, mint bármely gép. Londonban pedig egy pár elefantsontfagó arra használja a patkányokat, hogy az elefantsontból a gelatint kiszopják. Mondják, hogy a patkányok által megrágott elefantsont a legkifűzőbb.

* A czár látogatása Párisban a közhítségnek 2.800.000 forintjába került. Magánosoknak talán még többé.

LAN-SON-FU VÁROS A HOANG-HÓ BALPARTJÁN.

* I. Napoleon hajából egy fűrtöt árvereztek el nem rég Londonban. 900 forintot fizettek érte. A fűrtöt 1815 aug. 11-én vágta le a «Bellerophon» hajón, a mint azt hiteles írat bizonyította.

* Drága kardok. A legdrágább kard a barodai gajkovaré. A rajta levő gyémántokkal és ékszerekkel többet ér két milliónál. A perza sah kardja is száz-ezer forintnál többet ér.

* A leggazdagabb ember jelenleg Rockefeller János, a híres olajkirály. Magából a Standard oil Trust petroleum-vállalatból, hol 100 millió dollárt fektetett be, óránként 3200 forintot kap. Más vállalatokból szintén ily jövedelme van, úgy hogy vagyona rohamosan szaporodik.

* A legerősebb állatok közé tartozik a cserebogár. Testénél 14-szer nagyobb terhet is képes elvonszolni, tehát erősebb, mint a ló.

* Korinthus romjai között nem rég egy rendkívül szépen megmaradt kikövezett s két oldalt gyalogjáróval ellátott utcát ástak ki, mely 100 méternél hosszabb s Athene templomához vezet, melyből sok oszlop maradt fenn.

* A szerelemföltés feltűnően megfigyelhető a pókknál. A póknőstény rendszeren nagyobb, mint a hím s igen heves vért, ha összevesznek, egyszerűen megessi a hímet s más engedelmesebb életét keres.

* Új fajta majomkövületet találtak Madagaszkár szigetén ugyanoly rétegekben, a hol a híres Aepyornis óriási madár csontjait is találták. A majom embernagyságu volt s az ó-világ majmaihoz hasonlított. Nevezetes, hogy ezen a szigeten jelenleg csak félmajmok élnek s valószínű majomesontvázat sem találtak ezelőtt.

* A dugóhulladékokat ma már sokféleféleképp használják fel. Leggyakoribb dolog, hogy fekete festéket készítenek belőle arcfestésre. Mások gyönyörű színű linoleumszőnyegeket, továbbá gipszzel és cementtel keverve párnatölteleket készítenek s használják tűzijátékoknál is. Az elefántcsont-készítők és ékszerészek ily hulladékokból készítenek papucsot, hogy a földre esett értékes hulladékokat a papucs magába vegye s onnan később kiszedhessék.

* A párizsi tolvajok között, kiket a múlt év első felében tetten értek, volt egy nagyhercegnő, egy hercegnő, egy grófnő és egy fejedelem leánya. Ezek mind tolvajlasi mániában szenvedtek, s kivülök még mintegy négyezeren.

* A japán császárnak birodalma különböző részeiben 30 palotája van, nagyobb részét csak ritkán látogatja, néhányban még eddig soha sem volt.

A KUKU-NOR TÓ KELETRŐL.

KÉPEK GRÓF SZÉCHENYI BÉLA KELET-ÁZSIAI UTAZÁSÁBÓL.

GRÓF APPONYI ALBERT JEGYESE.

A budapesti és bécsi salonokban alig beszélnek most egyéről, mint gróf Apponyi Albert küszöbön álló házasságáról. De sokat beszélnek róla különösen nálunk, a hol pártkülönbség nélkül, osztatlanul tiszteli a társadalom minden rétege a völgyényt.

Apponyi Albert, elérvén az aggregációs határmezsgyéjét, vágyódott már a családi tűzhely szeliden lobogó lángjára s vágyott lelke nemes ábrándjait, élete nagy czélját egy öt megértő, hozzá hasonló nemes lényvel megosztani.

ki 1527-ben, Grázban született. Kora ifjúságában I. Ferdinánd udvarához került, s nagy része volt az augsburgi és passauai béke létrehozásában. Rendkívül szabadelvű gondolkozású férfi volt, és sokat fáradozott V. Pius pápánál, hogy az úrvacsorát mindkét szín alatt szolgálta ki, szüntesse meg a papi nőtlenséget és a máltai lovagok fogadalmát. Ebbeli törekvései azonban kárba veszték. Pozsonyban, mint királyi biztos, részt vett egy országgyűlésen; összekötésbe lépett a magyar urakkal, s ugyanez alkalommal Keresztényi Lászlótól megvette a nikolsburgi uradalmat, melyet ennek a Lichtenstein hercegi család hatvanezer cseh tallérért adott volt el.

Szerepelt Magyarországnak történetében Dietrichstein Pongrácz is, még pedig 1483-ban, midőn ősei várát hősiesen védte Mátyás király győzedelmes seregei ellen. De végre is kénytelen volt a várat a magyaroknak átadni a kik azt lerombolták.

Ugyancsak beléjátszott a magyar történelembe Dietrichstein Ferencz, ol-müti biboros érsek is, a

«Erlkönig» című gyönyörű dalát. A művészi hajlamokat valószínűleg ő tőle örökölte Klotild grófnő.

Clo-Clo, — mert csak így nevezik bécsi szaloni szólásmóddal, — nemcsak szereti a művészetet, de maga is kiváló művésztehetség. A Metternich hercegné rendezte műkedvelői előadásokon és már előbb, a Schwarzenberg palota földi színi-estélyein is, annyi valódi művészettel adta szerepeit, hogy egy alkalommal egy nagyon magas állású úr így szólt hozzá: — «Kár, hogy a góthai almanach nem engedi, hogy művésznővé legyen. Ha igazi színpadra lépne a grófnő, leverné magát Odillont is.»

Igazi művészi temperamentum van Clo-Clo grófnőben; ehhez járul még az is, hogy atyai ősei francziák voltak; ezektől örökölte pezsgő szellemét, mozdulatainak megnyerő kellemét. Az arisztokrácia diletáns előadásain színre került balletekben és némajátékokban a főszerepet mindig ő játszotta.

Kitűnő táncosnő hírében is áll Mensdorff Klotild. Az udvari bálakat rendszeren ő nyitotta meg egy-egy főherceggel.

Merészen lovagol és finom, ideges kezeivel megfékezi a legszilajabb paripát is.

Jártas különben a sportnak majd minden ágában. Kitűnően úszik és oly remekül korcsolyázik, hogy a bécsi jégpályán ő az elősmert, első champion. Délutánonként, ha kint van a

Adèle Mensdorff útm.

MENSZDORFF KLOTILD GRÓFNŐ.

Igaz, hogy a szomszédba ment érte, a szomszéd kertjéből ülteti át a szép virágzsálat a honi talajba. De ki tehetne ez ellen kifogást? Lám, II. Rákóczy Ferencz felesége, Hesseni Amália sem volt magyar születésű nő és mikor a kurucok diszkuldttséget fogadta, néhai jó Szirmay Tamás uram súgta neki, hogy mondja a varkocsos, büszke kuruczoknak: köszönöm, nagyon köszönöm. De azért igazi magyar honleányává lett.

— A szerelem a legjobb magyarosító, — mondotta gróf Sándor Móricz, a híres lovas, mikor barátai évődtek vele, hogy a herceg Metternich leányát vette feleségül.

A szerelem meg fogja magyarosítani Dietrichstein-Mensdorff-Ponilly Klotild grófnőt is, kiről már is hirdik hogy tanul magyarul.

Gróf Apponyi Albert jegyese ősrégi családból származik, s anyai ősei, a Dietrichsteinok, nagy szerepet vittek a történelemben. Régi iratok bizonyítják, hogy már 1003-ban a «Dietrichstein urai» címet viselték. A család bárói, majd grófi, végre a XVIII. században hercegi rangot nyert; de már előbb, még pedig a XV. század végén két ágra szakadt: a weichselstätt-rubinsteni és a hollenburg-finkensteini ágra.

A családnak egyik kiváló férfja volt Ádám, a

ki 1605-ben, midőn Bocskay előháda Morvaországba tört, lovasaival Szokolca határszéli várost hatalmába kerítette. Később részt vett Nikolsburg várában azon békealkudozásokon, a melyeket a császár és Bethlen Gábor folytattak.

A Dietrichsteinok mindig nagy szerepet vittek az udvarnál is. Egyik Dietrichstein grófné nagyon kedves udvarhölgye volt Mária Teréziának, ki soha sem szólította meg másként hozzá irt leveleiben, mint: *Très chère amie!* (Igen kedves barátném!)

A legérdekesebb emberek egyike volt Dietrichstein Móricz gróf, annak idején a bécsi udvari színházak és a császári könyvtár igazgatója. A huszas, harminczas években nem volt nála nagyobb pártfogója íróknak, zeneszerzőknek, művészeknek. Schubert neki ajánlotta

Koller utódai fényképe után.

GRÓF APPONYI ALBERT.

jégpályán, mindig nagy társaság csoportosul köréje, a mely csodálkozással nézi a grófnő bravuros korcsolyázását.

Clam-Gallas Clemmi hercegnő volt legfáradhatatlanabb társa, a kivel mindig új meg új figura föltalálásán tölték a fejüket. Midőn még Estei Ferencz Ferdinánd főherceg is járt a jégre, ő fensége igen örömet korcsolyázott

Mensdorff Klotilddal, akit a bécsi jeglegbiztosabb korsorolójának tartott.

— «Ha egykor férjét ilyen biztosan fogja vezetni a boldogság útján, akkor már élve eljut a paradicsomba». Tréfálkozott vele gyakran a főherceg.

Ránk nézve nagyon érdekes az is, hogy Cloclo grófnő a bécsi szalonokban *kurucz lány*-nak is hívták, még pedig azért, mert a magyar ügyeknek ő volt rendesen a legelkessebb védője. Valamelyik öreg grófné meg is jósolta neki, hogy magyar embernek lesz a felesége, a mi ime be is teljesedett.

És mind a mellett, hogy igazi nagyvilági hölgy, őszintén tud érdeklődni az egyszerű élet ügyei és bajai iránt. Igen nemes, jó szíve van. Házi szegényei, valamint szolgaszolgálya nem tudnak eleget beszélni jóságáról. Nagylelkűségét szépen jellemzi a következő történetke.

Egyszer egy igen szegény, s nagyon öreg munkásszony panaszkodott egy másik, szintén szegény asszonynak, hogy már mindenfelé folyamodott segélyért, de sehonnán sem tud annyit kapni, hogy legalább élete utolsó napjaiban ne fázék és ne éhezék.

— Gogens's zur guten Comtesser!, — wissen's, am Minoritenplatz, — válaszol neki az asszony a maga lehenfelől szójárával, — do wern lhne scho' höffen. (Menjen el a jó grófnőskéhez, tudja, oda a Minorita-térre; ott segíteni fognak rajta).

Az öreg asszony szót fogadott, s Mensdorff kisasszony nemesek bőven megajándékozta, hanem azt is kijárta, hogy bevették a bécsi szegényekházába, noha nem bécsi születésű volt. Új házában magyaros öszintéssel, szíves barátsággal várják Mensdorff Klotild grófnőt, a ki bizonyára csakhamar olyan népszerű lesz itthon is, mint volt az osztrák fővárosban.

Vayk.

VAJDA JÁNOS TISZTELŐIHEZ.

Vajda János hamvait akarjuk emlékkövel megjelölni.

Ne álljon az a sir elhagyottan odakünn a temetőben.

A kik szerettük, tiszteltük a költőt s költészetében egy nagy szellem megnyilatkozásait látjuk: tartsuk kegyeletes kötelességünknek megvédeni őt attól a feledéstől, mely egyértelmű volna a halátlansággal.

Álljunk össze, számba talán kevés, de annál lelkesebb hívei s porló hamvai fölött rakjuk maradandó emlékké szeretetünk és kegyeletünk filléreit. Hadd legyen oly sírköve, melynek minden parányát benső részvét, igaz elismerés teszi méltóvá az ő nemes emlékezetéhez.

Budapest, 1897 február 10.

Jókai Mór	Beöthy Zsolt
Falk Miksa	Szűry Dénes
Mikszáth Kálmán	Endrődi Sándor
Rákosi Jenő	Nagy Miklós
Vadnai Károly	Kisbaari Kiss Ferencz
Bartók Lajos	Szana Tamás
Berczik Árpád	Kenedi Géza
Herceg Ferencz	Ábrányi Emil
Kozma Andor	Hegedűs István
Ágai Adolf	Kazár Emil
Rákosi Viktor	Palágyi Lajos
Vargha Gyula	Somló Sándor
Ponori Theureuk Emil	Négyesi László.

A «Vasárnapi Ujság» melegen ajánlja e felhívást tisztelt olvasói figyelmébe annyival is inkább, mert elhunyt költőnk huszonöt évig volt lapunknak állandó munkatársa. A gyűjtést ezennel megnyitjuk a következő adományokkal:

A «Vasárnapi Ujság» szerkesztője 20 frt, Szűry Dénes 10 frt, Beöthy Zsolt 5 frt, Király Pál 2 frt, Kazár Emil 2 frt, Molecz Károly 2 frt.

A KISFALUDY-TÁRSASÁG GYŰLÉSE.

Ünnepélyes közgyűlést febr. 7-ikén tartotta a Kisfaludy-Társaság az akadémia dísztermében. Ötvenedik ünnepélyes közgyűlése volt ez a társaságnak, mely minden évben a Kisfaludy Károly születésére következő vasárnap üli meg annak emlékeztét, kinek nevét viseli. Az egész terem, a földszintje és karszata szorongással megtelt.

Az előnkénti asztalnál Gyulai Pál elnök, Szász Károly alelnök, Beöthy Zsolt titkár és Vargha Gyula másodtitkár ültek.

Gyulai Pál tíz órakor nyitotta meg az ülést, nagyobb elnöki beszéddel, melyben a költői és szépprózai nyelv fejlődéséről emlékedett.

Költői és szépprózai nyelvünket Kazinczy emelte ki súlyosságából, felkeltve a stílusérteket és sürgetve a művészi irányt. Kazinczy, az ő- és újkor remekeire hivatkozva, követelte a tárgyszerű előadást s egyszerűsége magán példává ment elől eredeti és fordított műveiben. Tulajdonképpen csak azért fordított, hogy példát adjon a különböző stílusfajokra. De az akkori irodalmi nyelv szegény volt és sok idegen szóval kevert. E mellett a szókötés mind erőlenebbé vált s elvesztette a csin és fordulatosság báját. Kazinczy, hogy bővítse a nyelvet és emelje a költői szólamot, régi szokat elevevitett fel, tájszokat általánosított, új szokat alkotott és új szókötési formákat és szólamokat kísérletet meg.

Igy alakult meg újabb költői nyelvünk és szépprózánk. A főlevezetett régi s mindinkább megmosódó új szók nemesek bővítették nyelvünket, hanem új színt kölcsönöztek a költői szótannak. A tárgyszerű előadás mindinkább útát tört s a műfajok természetéhez alkalmazkodott. Költői nyelvünk valóban művészi lón. Vörösmarty híve volt Kazinczy művészi irányának és nyelvújításának, de a magyar nyelv és saját költői génusza sugalmait szerint. Mintegy összeolvastotta a régi és megújított nyelvet. Különösen átvitt értelmű kifejezésekben gazdagította költői nyelvünket. Vörösmarty megalapította, sőt a nemzeti szellem melegen támasztotta Kazinczy törekvéseit. Ezóta a nemzeti elem kerekedett felül költői nyelvünkben. Petőfi és Arany, kik Vörösmarty után léptek föl, ez irányt fejlesztették. Petőfi többször merített a nép nyelvéből, egyszerűsége az egyszerűsége adott példát. Mintegy fejlődésbe indítja a népi elemet, mindig művészetel párosítja. Arany az ő példáján lelkesült, de nemcsak a nép nyelvétől merített, hanem a régi nyelvből is.

A három nagy költő nyelve természetesen hatott szépprózánkra is, mert ez mindig a költészetből nyer ösztönt és ihletet. A szépprózában is nyelvi tekintetben jeles műveket mutathatunk föl, kivált a szónoklat és elbeszélés műfajában, de nem emelkedett a fejlődés oly fokára, mint költői nyelvünk. Költők és írók már kevés új szót alkottak, a régibeket is megváltoztatva használták, s így a nyelvújítás tulságai inkább csak a tudomány, hivatalok és hirlapok nyelvében mutatkoztak.

Ezen azért a mozgalom, melyet a hetvenes években újabb nyelvészeink indítottak meg s a neológia ellenében, mint új orthológiai állapítottak meg, kevés hatással volt mind a költői nyelvre, mind a szépprózára. A költők és szépprózások azt hitték, elég, ha lerázták a neológia bilincsét, s nincs ok, melyért folgyék az orthológiától. Valóban az új orthológiának éppen úgy megvannak a maga tulságai, mint az régi neológiának elméletben és gyakorlatban egyaránt. Új orthológiának hirdették, hogy a nyelv természeti termék, melyhez az író keze nem nyulhat, pedig a nyelv történeti termék is, sőt még a konvenczióknak is van benne része. Elvetendőnek tartották a neológia minden oly szavát, a mely nem elég szabatos analógia útján származott, noha ilyeneket találunk a népnyelvben is. De ha állának is az új orthológiáink merev elméleti, ha valamely szó napirenden egy század óta él, legjobb írónk használják és szükség van rá, már létjogosít nyelven s ez így van más irodalmakban is.

Nem az a baja költői nyelvünknek és szépprózánknak, hogy nem esdűdött az orthológia zászlója alá, hanem, hogy csak megelégedni Kazinczy nyelvi esztetikájáról, mely szerint a stílus tárgyszerűnek kell lenni, alkalmazkodni a különböző műfajok jellemző sajátosságaihoz, a mi az egyik műfajban jó lehet, a másikban hiba, de legnagyobb hiba ugyanazon stílus minden műfajban. Arany már a hatvanas években megjegyezte, hogy a dal hangját átvisszák a lyra egyéb fajaira, hol más hang, más disztímény, más nyelv kívántatik, sőt átvisszák az epósa, drámába, hol az által gondoltunk költői színvonalra emelkedni, ha fokoztat a dal hangját, nyelvét és mellékes esztétikumát alkalmazzuk. Ritkán bírjuk eltalálni az ódai szárnyalás nyelvére, a kellemnek áldozunk, a hol a fenségnek kellet, s midőn más műfajban a kellemet akarjuk kifejezni, oda tolakodik egy-egy kirívó jelző, nehézkes szókötés vagy hibás ritmus s megrontja a hangulatot. Új szólamokra és fordulatokra sem igen gondolunk. Különösen drámai nyelvünk nem bírja kifejezni stíljét, a legtöbbszor vagy lírai szónokias ömledés, vagy nehézkes próza.

Szépprózánkban bizonyos haladást vehetni észre. Egyszerűbbé vált, nem oly szónokias, mint régebb. Elvetett sok csinált készítményt, melyet azelőtt kedvelt. E tekintetben követte költői nyelvünk saját eszközeivel. Arra a tárgyszerűsége és különfelesége nem tudott ugyan emelkedni, mint lírai és epikai költészetünk legkitűnőbb művei, de minden esetre természetesebb és egyszerűbb. Azonban hajlik a köznapiság felé s olykor egészen az. Használ annyira idegen szót, melyeknek nagy részét elkerülhetné. Nem törekszik emelkedni, csak követi a közbeszéd, a társalgás nyelvét. Sőt tovább meg, kezdi elfogadni némely hírlap förtelmes helyesírását s az ilyen szót, legyen az görög, latin, német, francia vagy angol, magyarosan írja. Azt hiszik, hogy így magyarosabbak, pedig csak elősegítik a kevert nyelv terjedését és gyöngítik a nyelvérteket. Azonban a köznapiság nemesek ebben nyilatkozik. A nyelv természet szerint írni, megtartani a szókötés szabályait, minél több népies kifejezést és szólamot használni, még nem széppróza. Kazinczy idejében az esztétikai szempont volt a fő, a nyelvtan és a népies magyarság mellékes; most ellenkezően a nyelvészkedés és a népies magyarság a fő. A kritika rendesen azzal dicser meg valamely könyvet, hogy magyarosan, vagy tősgyökeres magyarsággal van megírva. De azzal nem igen bajlódik, vajjon szépen van-e megírva, vajjon szép próza-e, vajjon alkalmazkodik-e a műfaj sajátosságaihoz s azok a népies kifejezések a magok helyén állanak-e? Lehet valamely kifejezés tősgyökeres magyar, de nem odaillő, a hol a szerző használja, mert nem emeli, sőt megrontja a mű hangulatát, silinsát. Dugonics mennyi közmondást, népies kifejezést halmozott össze, de vajjon szépprózát írt-e s nem illett-e rá Kölcsey szatírája? Némely ír népiesen akar lenni a népnél s éppen azt kockáztatja, a mire talán törekszik, a keresetlen egyszerűséget. Van olyan mű is, melyben különös vegyületben találjuk az idegenszerűséget a magyarossal, amazt akaratlanul, emezt észlelősen, de művészi öntudat nélkül. Legnehezebb a művészi és magyaros összeolvastása a széppróza oly részeiben, a melyek meghaladják a név gondolat- és érzelemkörét, s így a népnyelvből keveset meríthet. Ez próbálja meg leginkább az író nyelvérteket és alkotó erejét, hogy a nyelv szellemében új árnyalatot és színezetet szállassa győzte le a kifejezés nehézségeit. Itt fenyeget bennünket leggyakrabban az idegenszerűség ösvénye, a melyet oly bajosan tudunk elkerülni.

Azonban a jelenségek kirívóbban csak általában véve észlelhetők; egyeseknél megvan a törekvés a művészi és nemzeti irány összeolvastására, mely szépprózánkat egyedül emelheti oda, a hová költői nyelvünknek nagy költőink emelték. Ez irány erősítése legyen feladatunk annyival inkább, mert szépprózánk némely faja még nincs eléggé kiművelve s új szépségek kifejtésére számíthatunk.

A hosszantartó éljenzéssel fogadott megnyitó beszédet Vargha Gyula másodtitkár jelentése követte a társaság lefolyt évi munkásságról. A szépen írt jelentésből, melyet a közönség élénk tetszéssel fogadott, közöljük azt a részt, mely kegyeletes szavakkal emlékezett meg a társulat halottairól a következőkben:

«Közülünk ismét elköltözött egy, ki oly szívösen állt felolvasó-asztalunkhoz, s aggorka dacára oly ifjúi hévvel beszélt el emlékeit a nagy időkből. Degré Alajost a mult év őszén ragadta ki sorainkból a halál; nemesek az író gyászoljunk benne, hanem a melegsívi barátot is. Csodálatosan megőrizte kedélye frissességét, lelke fiatalágát. Őt látva, csaknem fölkiáltott az ember: Oh, boldog márciusi fiatalág, hát nemesek azok maradtak örök ifjak, kik a harcmezőn ontva ki verőket, dicsőfénytől sügőz ifjú alakban szálltak a halhatatlanság égébe, hanem azok is, kik végig küzdve a hős csatákat, hosszú évtizedek múlva, hetven évvel válok, fiatal szívvel járnak közöttünk. Most az ő meleg szívére is hant borult. Legyen neki könnyű a haza földje, melyet oly forró szeretet.

Szomorú kötelességemet a fájdalom visszaemlékezés még nem meríti ki; más két vesztéséről kell még megemlékeznem. A nyár folytán hunyt el gróf Szécsen Antal társunk. A boldogult működésének emlékeit egy kötet becses irodalmi és társadalmi tanulmány örökíti társaságunkban. Egy mély és tartalmas lélek megnyilatkozásait látjuk e tanulmányokban, melyekben megletti az olvasót a gondolatok bősége, a jellemzés finomsága, s az egyének és korok lelkébe vetett éles pillantás. Az utóbbi években egy sajnálatos felhő tolakodott gróf Szécsen Antal és a magyar közvélemény közé. Politikai elmentékből támadt. A Kisfaludy-Társaság azonban távol áll minden politikától. Nekünk a irodalom embereinek, csak egy hitvallásunk lehet, a magyar nemzetiség szent ügye, s gróf Szécsen Antal, bá

politikai meggyőződése eltért attól, melyet a nemzet nagy többsége követ, soha sem szűnt meg magyart lenni, mindig szeretett nemzetét, s híven munkált hazája boldogulásán. Áldásunk kísérje őt azzal a fohással, vajha magyar a magyarban, azért, hogy különböző utakon keresik az igazságot, ne látva mindjárt ellenséget.

Új gyász is veti közel árnyékát ünnepélyünkre. Alig néhány hete, hogy kitűnő társunk, Vajda János elköltözött a nem ismert tartományba, honnan, — mint Hamlet mondja — nem tért meg utazó. Odaolt megfietve látja már a nagy rejtélyt, melyet itt lenn lázas aggyal, kétségűl szorongó szívvel annyit feszegetett. Magánosan futó pályája már itt külön vált a másoktól. Ki tudja, hogy egyedüliséget szomjazó szelleme nem boldog-e most is társalan a végtelenben, mint a mindenség Ahasvérje, az egyenes pályán rohanó üstökös. Költészetét Vajda János a pesszimizmus sötét mélységeiben járt, de nem egyszer hozott fel onnan szinaranyat, melyen az idő roszdaja nem fog, mely mindig fényessége, dicsősége leend a magyar irodalomnak.

A titkári jelentés után Endrődi Sándor olvasta föl «Nansen» című szép költeményét, mely a merész éjszakai hajóst dicsőíti, s mely szintén nagy tetszésben részesült.

Beöthy Zsolt hosszabb tanulmányt olvasott föl, «Erdélyi János műbölcséleti álláspontja» czimen.

Erdélyi János a népköltésnek uttorjé volt; az első hajnali madárszó az övé, s Petőfi és Arany az ő nyomán haladtak. A Kisfaludy-társaság Erdélyt mint költőt választotta ugyan tagjául, de ő a költészet berkeiben nemesek érezve és dalolva, hanem gondolkodva és eszmélkedve járt. Tanulmányai, irodalmi vitái mély gondolkodások mutatják be.

Beöthyt a közönség perczekig tapsolta, ugyszintén a jelenlevő Lévy Józsefet, a kinek «A két öreg» című szép költeményét Kozma Andor adta elő hatással. A költemény az egymás mellett megöszült házaspár életének alkonyát festi megragadó gyöngésséggel. Az egész versen csöndes, borongós őszi hangulat vonul át.

Mulattató fölolvastás volt a következő: Berczik Árpád elbeszélése, «A miniszterjelölt», melyet szerzője kitűnő hanglegítéssel adott elő nagy derűltséggel közepette.

Ezután a lejárt pályázatok eredményéről tett jelentést Beöthy Zsolt, Gyulai Pál pedig a jelges leveleket bontogatta.

A Lukács Krisztina-féle jutalom (500 frt), mely operaszövegére volt kitűzve, 6 bérekeztől má közzl — a bírákól jelentése szerint — «A boszúló kard» című munkának ítéldő ki, melynek szerzőjeként Vargha Gyula tünt ki. «A pártütők», «Végezetes szerelem» és «Széchy Mária» eziműek dicséretet kaptak.

A francia költőkből való fordításra 13 pályamű érkezett. A bírák-bizottság azt ajánlotta, hogy az 1000 koronás díjat osszák meg, a hová költői nyelvünknek nagy költőink emelték. Ez irány erősítése legyen feladatunk annyival inkább, mert szépprózánk némely faja még nincs eléggé kiművelve s új szépségek kifejtésére számíthatunk.

Arany János életének és munkásságának megírásával a társaság Négyesi Lászlót bízta meg.

A Somogyi Desző-féle díjat esztetikai dialogra Alexander Bernát nyerte el «A művészet föladatai» című munkájával.

Mintán meg a társaság új jutalomteteit hirdették ki, a nagygyűlés az elnök zárószavaival befejezt nyert.

A lakoma.

A társulat tagjai ezután az István főherceg-szálló első emeleti termébe vonultak át, a hol vidám és feszletlen lakoma következett érdekes felköszöntőkkel.

Az első felköszöntőt Gyulai Pál elnök ő felségére mondotta azon aranybiklissal, a melyet harmadik év jubileumára készítették, s a mely azóta az évi lakomán a nagy szót viszi. Az éljénzés végével a bilikomot átadta Szász Károlynak.

Eredetileg a mai nagy-tasol Apponyi Albert grófnak volt szánva, a ki Desewffy emléket volt hivatta föllesztetni, de mivel a vőlegény-gróf nem vehetett részt a lakomán, helyette Szász Károlyt föl Kisfaludy Sándor emlékezteték fölelevenítésére, szokás lévén, hogy az ünnepélyes toaszt mindig a társaságnak egy régebben elhunyt nagy alakját illesse.

Szász Károly hosszabb felköszöntőt mondott. Beszéde a nemzeti újjászületés költőjének egyéni és irodalmi méltatása volt. A nemzetbészto magy lírai impulzusait Petrarából merítette, de hatalmas magyar légelmével Petőfi és Arany föllépésére készítette elő az ébredő nemzetet. 1842-ben nagy ünnepéssel vették körül az akkor már ösz költőt, a kilez báró Eötvös József dicsőítő

beszédet intézett és ott zengette Erdélyi János egyik legszebb költeményét, azt, a melynek kezdete: «Mi zengi túl a bérceket, mi éli túl az éveket? A dal, a dal, a dal!» Kisfaludy Sándornak eleven élő emlékezte mindig buzditó példa lesz arra, hogy irodalmunkat mindig a nemzeti irány fejlesztésével igyekezzünk magas színvonalra emelni, és a midőn ő róla szólok, — ugymond — nem fejezhetem be méltóbban szavaimat, mint Erdélyi János költeményeinek végzásaival: «Övé a hír, övé a dal, a legszebb diadal, ki lanton győz s nyer sziveket, kit egy nemzet ajkára vett, az él, örökre él.» Kisfaludy Sándor emlékeztetése őríti poharát. (Hosszas lelkes tetszésnyilvánítások).

Ezután megered a toasztok járja.

Berczik Árpád a társaság ujonan választott két tagjára: Rákosi Viktorra és Somló Sándorra emelte poharát, s humoros felköszöntőjű zajos derűltséggel kísérte. — Rákosi Viktor az új tagok nevében szót emelve, üdvözlő Berczik Árpádot, a ki, a mint látja, a Kisfaludy-társaságnak okleveles humoristája. (Zajos derűltség.) Gyulai Pált, a Kisfaludy-társaság köztisztviselőben álló elnökét éltette. Hegedűs István Lévy Józsefet köszöntö föl, Lévy József pedig költeményének hű tolmácsát, Kozma Andort; Kozma Andor Alexander Bernátot, a ki a Kisfaludy-társaság egyik díját akkor nyerte el, a mikor mint tagjelölt megbukott. Bartók Lajos lendületes felköszöntőjében a társaság öregeit: Gyulait, Szász Károlyt, Lévy Józsefet, Pálffy Albertet és Vadnay Károlyt éltette, Szász Károly az öregek nevében köszönetet mond a felköszöntőért s a maga részéről a társaság két öregeiből tagját, Tóth Lőrinczet és Pulszky Ferenczet élteti. Ponori Theureuk Emil Bartók Lajost, Radó Antal s Berczik Árpád Beöthy Zsoltot élteti. Ágai Adolf élénk tetszéssel fogadott felköszöntőjében gróf Apponyi Albertre emelte poharát. Beöthy Zsolt Endrődi Sándorra mondott felköszöntőt. A lakoma d. u. 4 óra tájt ért véget.

Február 10 ikén tisztújító gyűlést tartott a Kisfaludy-társaság. Maradtak a régiek. Elnök: Gyulai Pál, alelnök: Szász Károly, titkár: Beöthy Zsolt, másodtitkár: Vargha Gyula. A gazdasági és könyvkiadó bizottság tagjai is megmaradtak, amannak Arany László, Vadnai Károly és Zichy Antal, ennek Apponyi Albert, Szász Károly, Vadnai Károly, Arany László, Tóth Lőrincz és Vargha Gyula a tagjai. A társaság ügyésze: Szöcs Ferencz. A társaság összes bevételei a mult évben 10.837 forint, kadásai pedig 10.496 forint tettek ki.

TEKHNIKUS BÁL A ROYALBAN.

A műgyetemi ifjúság szépen sikerült bált rendezett e hó 6-ikán a Royal szálloda fényes dísztermében. Az első tehnikus bált a Vigadóban tartották meg 1866 január 15 én, mely alkalommal a bálanyaságot gr. Andrassy Gyuláné, az akkori miniszterelnök neje vállalta el s a bál rendezői az ország aranyifjúságából teltek ki, kik ez alkalommal minden a bálon megjelent hölgynek egy szép kiállítási mérnöki műszerekből összeállított pompás és értékes női tánczrenddel kedveskedtek. Azóta 30 éven át változó sikerrel, hol a Vigadó kis termében, hol a terézvárosi kaszinóban, majd a Vigadó nagy termében tartották báljaikat, ezidén pedig a Royal termeibe költöztek át. A mostani tehnikus bál, melyen Radics Béla muzsikált, este 9 órakor kezdődött, de 10 óra lett, midőn a leginkább rózsaszín ruhákba öltözött tánczosnők megérkeztek, kik Fábry műtövs által készített paizs alakú mérnöki műszerekkel díszített ezüstözött tánczrendet kaptak. Ezenkívül minden hölgynek a postán megküldték Gábler Vilmos tehnikus szerzeményét, a «Tehnikus keringőt». A díszes bálon előkelő közönség volt jelen; ott voltak majdnem teljes számmal a műgyetem tanárai is.

A mulatság természetesen csárdással kezdődött, de Radics csakhamar átesapott a «Jackson Haines» jégkeringőbe, majd egy órai szüntelen tánczolás után a francia négyes következett, melyet 120 pár tánczolt. A bálon éjféltől alig lehetett tánczolni, csakis szünóra után ritkult meg a tánczoló sora, mindazáltal a pompás mulatság reggel 7 óráig tartott el.

Mai képnünk a három millió forint költséggel épült s Glück E. J. vezérigazgató vezetés alatt álló Royal nagy szálló dísztermét mutatja meg, mely pazar berendezésével és fényes világításával fogva a legszebbek közé tartozik.

Mellékelt rajzunk ép azt a reggeli jelenetet mutatja be, midőn a jökdévi fiatalágnak Radics az annyira kedvelt Kreuzpolkát húzza.

Markó Miklós.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

Szentessy Gyula. Ninon dalai. Budapest 1897.

Szerzőnek második verses gyűjteménye, de már az elsőnél általánosan feltűnt a fiatal költő szép tehetsége. Költeményeit meleg érzés, eleven képzelet, gondos külforma, dallamos nyelv jellemtezik s jellemzik ebben a kis füzetkében is. Ez, mint czíme is sejteti, apróbb dalok gyűjteménye, egy pár románca- és genrekép-szerű költeménnyel tarkázva. Tárgya nem egészen rokonszenves. Nem igen szeretnők a griseté-kultuszt irodalmunkban meghonosodva látni. Igaz, hogy Szentessy nem megy túlzásba, megmarad a jó izlés határai közt s még a varróleányok csiklandósnak ígérkező elbeszélései is egy ártatlan kis kalandban lyukadnak ki. Viszonyát is Ninonnal a költő lassanként egészen megismeri s a történet erdei kápolnában egy jámbor öreg pap áldásával végződik. A kötetben van egy románca, mely Ninon történetével semmi összefüggésben nincs: «Az elvesztett csók», erőltetett elmeség, jobb lett volna, ha kimarad. A csinos dalok közül, melyeket a költő Ninon ajkára ád, álljon itt mutatványul a következő:

Vasárnap délután
A varrógép pihen,
Együtt járnak mezőn,
Virágos réteken.

Ilyenkor elmegyünk
Egy úri park előtt
S látunk a parkban egy
Széld, szép ifjú nőt.

Vasárnap délután
Virágokat szedünk.
A gond, a munka, bú,
Vasárnap nincs velünk.

Azt mondják grófleány,
Az arca halavány;
Oly búsan néz reánk
Vasárnap délután!

Temes vármegye és Temesvári város története, a legrégibb időktől a jelen korig. Nagy terjedelmű monográfiának két kötete hagyta el ezen a czímen a sajtót, Pozsonyban. Még néhai Pesty Frigyes, a jeles történetbuvár készült megírni Temesmegye és székvárosa történetét, s évekig gyűjtötte hozzá az adatokat a legkülönbözőbb levéltárakból. A halál 1889-ben megakadályozta, hogy a nagybecsű adatokat feldolgozhassa. Ezeket az okiratokat mint igen fontosakat a tud. akadémia szerezte meg, egyszerűs mind megegyezett Temesmegye közönségével a megyei monográfia megírására, s ezzel Ortvay Tivadar ismert történetírónkat biztá meg. A művet az akadémia támogatásával Temesmegye és Temesvár közönsége adja ki, s négy kötetre, 160 nyomtatott ívre van tervezve. Most jelent meg belőle az első kötet első része: Óskor, a vidék földtani alakulásától a kelta-vaskor végéig; megyei leletek és hazai általános ösművelődési állapotok alapján írta Ortvay Tivadar. Ez a történelem előtti és ősidők archaológiájának nagyon érdekes része, s a szerző igen otthonos benne. Különösen a réz- és bronzkorszakból való leletekkel foglalkozik s ezek alapján tünteti föl az akkori idők embereinek életmódját. A kelták korszakáról is tanulságosan fr. E kötettel együtt jelent meg a negyedik kötet, az okiratok gyűjteményének első része (640 oldal), mely az 1183—1430 év közi adatokat közli. Ezeket Pesty Frigyes gyűjtötte, közrebocsátásukkal a hazai kútfőknek Délmagyarországra vonatkozó része gazdagzik. Mind a két kötet Eder István pozsonyi nyomdájából csinos kiállításban került ki.

Jókai angolul. Jarrold et Sons londoni céz kiadásában most jelent meg Jókai Mórnak «Szabadság a hó alatt» című gyönyörű regénye; angol czíme «Freedom under the Snows» s mr. Vangh fordította le. A kiadócéz, mely egyike a legrégibb könyvkereskedéseknek Londonban, a regény angol fordítása alkalmából meleg üdvözlő levelet írt a híres szerzőnek.

Megjelent új könyvek: Almok az ádvöl, regény, írta Magassy Annuska. A «Könyves Kálmán» nyomda-társaság kiadása, ára egy korona. — Burns Robert, írta Ribiczey Aladár, képzőművészeti igazgató, ki a nagy skót lyrikus élettrajzát a felszerelt ifjúság számára, mint buzditó példát dolgozta föl. Hódmező-Vásárhelyt jelent meg s ott rendelhető meg 50 fillérért a szerzőnél. — Emlékkönyv a mezőtúri ref. egyház újjvárosi templomának 1896. szept.

20-án tartott felavatási ünnepéről; szerkesztette Kecksméthy László; ára 1 korona.

Vadászhit. Irta *Lakatos Károly*. Általánosan ismeretes, hogy a vadászoknak is megvannak a maguk babonái. Így különösen idős asszonyokkal vagy temetéssel találkozni szerencsétlenségnek tartják, míg a lakadalmas nép, fiatal leány bizonyosan szerencsét hoz, stb. Ezeket a babonákat szedte össze Lakatos Károly, ki mint régi vadász, a maga tapasztalataiból, élményeiből is sok érdekes dolgot elbeszél. A szerző neve különben a vadászati irodalomban jól ismert, a mennyiben nemcsak sok vadászati közlemény jelent már meg tőle a sportlapok hasábjain, hanem könyvet is írt a vízi vadászatról. A *«Vadászhit»* Szegeden, Engel Lajos kiadásában jelent meg.

A **tud. akadémia kiadványai** közt megjelentek. A vogul népköltési gyűjtemény 4-ik kötete gyanánt: *Életképek*, vogul szövegek és fordítások, sorsének, vítéti énekek, medvetüneti színdarabok, állat-énekek, mesék, néprajzi apróságok, földrajzi megjegyzések. Saját gyűjtése és Reguly Antal hagyományai alapján közlésezi *Munkácsy Bernát*. A nagy kötet ára 4 ft. — Az akadémiában tartott értekezések közül való: *Állami önkormányzat*, szépfoglaló értekezés, *Kuncz Ignác* lev. tagtól; ára 60 kr.

A **tud. akadémia könyvkiadó vállalata**. A tud. akadémia könyvkiadó hivatala körirotat bocsátott ki, mely szerint azok, a kik az 1843-iki büntetőjogi javaslatok teljes anyaggyűjteményét megszerezni akarják, a most megjelent első kötet és a még év folyamán megjelenő második kötet árának, 6 frtnak az akadémia könyvkiadó vállalatához való beküldése mellett megkaphatják. A két kötet terjedelme több mint 100 iv.

Széky oklevéltár, kiadja a széky történelmi pályadíj-alap felügyelő bizottsága; szerkeszti Dr. Szédeczky Lajos. Ötödik kötet az 1296—1603-iki évkörből való okiratokkal. Még Szabó Károly kezdte meg a székyek történetére vonatkozó okiratok összegyűjtését, hogy ezek alapján a székyek története is elkészülhessen. Dr. Szédeczky, mielőtt e történet megírásához fogna, szintén folytatja a levéltári kutatásokat. Ezek egy részét adja e kötet is, melyben benne van azoknak a széky nemességnek, főfőknek és szabad székyeknek névsora is, kiket Bástia 1602-ben a császár-hercegére való eskütelre összeíratott. A könyvet Kolozsvárt Ajtai könyvnyomdája nyomatta.

Folyóiratok. A *Természettudományi Közöny* januári füzetében *«A tengeri állatok színe»* czímen mutatványt közöl a könyvkiadó vállalatban nem sokára megjelenő *«A tenger élete»* czímű munkából, mely Keller K. műve és Csöppe László fordította le. A közleményhez szép színes nyomású kép is van mellékelve. Bíró Lajostól Új-Guineából ismét egy levél olvasható. Róna Zsigmond a napfényről ír, stb. — A *Földrajzi Közlemények* ez évfolyamának első füzetében a főbb cikkek: *«Népmozgalom Magyarországon»*, Hanusz Istvántól; *«A maharadsák honából»*, Latinovits Géztől. — Az *Egyetemes philologiai Közöny* tartalma: *«Barna Ignác emlékezete»*, Némethy Géztől; *«Az ifjabb Michelangelo Buonarroti»*, Radó Antaltól; *«Magyar vonatkozású német történelmi népeknek 1551-ig»*, Bleyer Jakabtól, míg Heinrich Gusztáv az iskolai értesítőben megjelent, a Toldi-mondával foglalkozó értekezéséről ír. — A *Magyar pedagógia*, a pedagógiai társaság folyóirata (szerkeszti Négyesy László) hatodik évfolyamát kezdte most. Kármán Mór, Waldapfel János, Veress Ignác, Halász Ferenc, Bartos Fülöp, Dortsák Gyula és Kardos Albert írtak e füzetbe oktatásügyi cikkeket.

Pályázat történelmi műre. A történelmi társulat pályakérdést tűzött ki a honfoglalás egyik hazai vagy külföldi kútforrásának keletkezéséről, tartalmáról s irodalma kritikai ismertetéséről. Jutalma gróf Zichy Jenő adományából 100 darab körmész arany. A pályaműveket szeptember 30-ig küldhetni be a társulat titkári hivatalához. A pályázat nyílt, s a határidőn belül megjelent művek is részt vehetnek benne. A jutalmat csak önálló bescű munkának adják ki. A nyertes mű, ha még meg nem jelent, a társulaté marad s ez külön tiszteletdíj mellett adja ki.

KÖZINTÉZETEK ÉS EGYLETEK

A magyar tud. akadémia febr. 8-iki ülése dr. Pauler Gyula elnökle alatt ment végbe, s *Karácsonyi János* levelező-tag szépfoglaló értekezése töltötte be az egész ülést.

Karácsonyi János történetbuvár *«a pusztaszeri monostor kegyurairól»* értekezett. Bizonyította, hogy a híres monostor első kegyurai a Bár-Kalán nemzetségből kerültek ki. Erről a névről eddig azt hitték, hogy két nemzetség egyesüléséből származott, de Karácsonyi szerint a Bár-Kalán név már eredetileg egy nemzetséget jelentett. A családból

számos országos hírlí főur való, így Bánk bán is. Bánkról újabb történetírónk egyénisége azt a nézetet vallotta, hogy nem volt része Gertrud királyné megölésében; de oklevelek kétségtelenné teszik, hogy ha nem ő hajtotta is végre a gyilkosságot, mégis volt része benne. Érdekes, hogy Bánk a nádori méltóságot nem a gyilkosság után, hanem még az előtt vesztette el. A felolvasást a jelen volt akadémikusok nagy érdeklődéssel hallgatták.

A **nemzeti kaszinó Széchenyi-lakomája** febr. 7-ikén ment végbe. Előkelő társaság gyűlt össze; a miniszterek közül ott voltak: Darányi Ignác, b. Dániel Ernő, b. Fejérváry Géza, Perczel Dezső és Wlassics Gyula.

Az asztalfőnél *Szemere Miklós* ült, az ünnepély szónoka, ki a Széchenyi-serleggel mondta el a felkösztönt. A közállapotokban és közszellemben bekövetkezett fordulatot olyannak mondta, melyek a társadalmi nihilizmus felé vezetnek. Magyarországon a tisztességes embernek túlságos nagy teherrel kell lefutni az életpályát. Se kellőleg nem jutalmazunk, se kellőleg nem büntetünk, s a társadalom magasabb rétegeiben is büntetlenül tehetünk, a mit akarunk, csak mondjuk rá: politika. A serleget a jövőre emelte e szavakkal: *«nem boldog a magyar»*! *Beöthy Ákos*, a kaszinó egyik új igazgatója szölt ezután, kiemelve, hogy *Szemere* túlsótnak rajzolta a heyzet. Az eszmények kultusza benne van a magyar ember vérében, ez diadalmos erővel fog előre törni s végre «mégis boldog lesz talán a magyar».

A magyar írók segélyegylete a múlt év második felében 583 ft adománnyal gyarapodott. Segélyt az egyesület e félében a következő összegekben nyújtott: rendes segélyt — a költségvetés megállapítása szerint — 57 félnek 5215 forintot, rendkívüli segélyt 17 félnek 485 ftot, temetési költség járulékul két esetben 80 forintot. Tehát a félévi segélyezés teljes összege: 5780 forint.

MI UJSÁG?

Budapest növekedése. A főváros hatósága a múlt évben a tanköteles gyermekekre nézve összeírást rendezett, s ez alkalommal a felnőtteket is mind összeírták. Tehát valóságos népszámlálás volt. A statisztikai hivatal már összeszámította az eredményt, s ez tulhaladja a legvérmesebb reményeket. Az utolsó népszámlálásnál, 1891 elején Budapest polgári lakossága 492,237 volt, 1896-ban pedig 599,635, a katonasággal 613,782. A szaporodás 107,398 lélek. A lakosság nagy növekedésével együtt halad a város területének nagyobbadása, új városrészek keletkezése pár év alatt. Budapest most azt a helyet foglalja el, mint a hatvanas évek közepén Bécs. A magyar főváros most az európai városok közt a 10-ik, elhagyva a lassu szaporodású Nápolyt. Előtte vannak London, Páris, Berlin, Bécs, Pétervár, Konstantinápoly, Moszkva, Glasgov és Liverpool.

Az **orleansi hercegi pár Fiumében.** *Fülöp* orleansi hercege és neje, *Mária Dorothea* főhercegné, már hosszabb idő óta Fiumében időznek József főhercegnél. A herceg majd mindennap kirándul a közeli szigetek valamelyikére s vadászatokban is részt vesz.

Munkácsy betegsége. Mély szomorúsággal beszél mindenki a nagy művészről, a ki 53 éves korában ott van most Bonn mellett, *Endenichben*, az elmebeteg intézetében. A megdöbbentő esetet a művész nejeinek haza írt levelei is megerősítették. Munkácsy nagy betegem töltötte az egész nyarat, s az utóbbi hónapokban Bonn mellett, *Godesbergben* keresett enyhülést egy sanatoriumban. Neje folyton mellette volt. A művész egészsége nem javult, úgy szólva napról napra soványodott, összeesett, alig beszélt, s ereje is rohamosan fogyott. De még gyakran rajzolt, vázlatok első körvonalait, egyes alakokat, csoportokat vetett papírra. Többször nagy nyugtalanság szállta meg, heveskedett, emlékezete is nagyon gyöngült. Mind megdöbbentő jelek az ő betegségében, a gerinc-sorvadásban. A baj megtámadta az agyat. Január 27-én kövekezett be a krízis. A beteg művészt — mint neje írja — hirtelen sirás és zokogás fogta el, utána pedig oly nagymérvű izgatottság, hogy rátámadt könyvezetére, a mért az orvosok teljes elkülönítést tartották szükségesnek. Ezt a sanatoriumban megtenni nem lehetett, neje tehát kénytelen volt belegyezni, hogy a szomszédos *Endenichbe* vigyék dr. Oebeke intézetébe. Neje közelében maradt. Munkácsy az intézetben elég nyugodt, gyakran beszélget egész világosan Oebeke

titkos tanácsossal, s bizalommal van eltelve, hogy meggyógyul. Bár úgy lenne.

Beöthy Zsolt Vajda Jánosról. A Kisfaludy-társaság havi ülésén a főtitkár, Beöthy Zsolt jelentette be Vajda János halálát kegyeletes szavakkal, mely jelentést a lapok akkor általában hibásan közölték. Beöthy Zsolt jelentése hiteles szövegét átadta lapunknak, a melyet itt közlünk:

«Tisztelt Társaság! Szomorú kötelességet kell teljesítenem a jelentéssel, hogy Vajda János társunk e hó 17-dikén elhunyt. Nem tudom, helyén van-e ezzel a körünkben hagyományos névvel «társunknak» neveznem őt, ki épen társatlanságában birta költészetének forrását. Még képzeletbeli társaságát is a természet társaltan képei: az üstökös, a havas bérc, a tűzokádó, a sötét felhő alkották. Közöttük élte le s velők fejezte ki költői álmait, előbb szívének szenvedéseit, majd elméjének kétségeit. Egyedül hallatta még közöttünk egy letűnt forradalmi kor lázas érverését, izgatott képzeléseit és belső meghasonlását. Vágyaival, képzeletével, lelki szemével minden korlátan áttörni kívánó romantikus lírája, talán Petőfi Felhőt kivéve, nincs kapcsolatban senkivel. Ha nem rázna is meg annyiszor kegyetlen belső harcainak költői hangjaival: maga az a körülmény, hogy költészetét meg tudta tartani mindvégig a nagy idegenségben helyét is, jellegét is: a kritikát, mely vele foglalkozni kíván, alapvonásul nemcsak eredetiségének, hanem költői erejének kiváló mértékére utal. 1870 óta tartozott Társaságunk körébe, hol székét 1872 nov. 27-ikén foglalta el «A kárhozat helyén» czímű költeményével. 1892-ig összesen hétszer jelent meg kisebb-nagyobb költeményekkel felolvasó asztalunknál. Egy verskötetet 1872-ben Társaságunk kiadásában látott napvilágot. Így a Kisfaludy-Társaság talán az egyetlen irodalmi intézet volt, melylyel évtizedeken keresztül, mondhatni mindvégig, munkás összeköttetést tartott fenn. A kopsorsóját borító koszorúk között ott volt a miénk is. Szalagjának gyász színe fájdalommal küzdelmek; e sötét alapon ragyogta kegyeletünk költő nevének arany betűit.»

Egy püspök lelkesi jubileuma. *Sárkány* Sámuel, a *bányai* evang. egyházkerület püspöke e hó 10-én ünnepelte *Pilsen*-ben, a püspök székhelyén lelkészkedése ötvenedik évfordulóját.

A budapesti egyházmegye és többi esperességek küldöttségei nagy számban jelentek meg a szeretet adományaival. A király ez alkalomból magyar nemességgel tüntette ki a főpapot. Az erre vonatkozó okmányt *Beniczky* Ferenc főispán nyújtotta át. Az ünnepen, mely a lutheránus templomban folyt le, jelen voltak: *Beniczky* Ferenc főispán, *Beniczky* Lajos alispán, *Halász* Zsigmond a kerület képviselője, *Prónay* Dezső báró, *Podmaniczky* Géza báró, *Radvánszky* Géza báró, *Králik* Ferenc egyházfelügyelő, báró *Nyáry* Gyula és az egész vidék értelmisége. Az ünnepélyen mintegy 3000 ember vett részt. Az ünnepi beszédet *Beniczky* Ferenc főispán mondta, ismertette a jubiláns érdemeit, melyeket a haza és az egyház körül szerzett. A jubiláns püspök meghatottan válaszolt.

Nagyon gazdag gyűjtemény érkezett Új-Guineából a nemzeti muzeum számára. *Bíró* Lajos küldte, s van benne sokféle állat, madár, főleg rovar, s néprajzi tárgy. Dr. *Horváth* Géza a bogarakról, melyek mintegy 6000 fajt foglalnak magokban, a természet-tudományi társulat állattani osztályában előadást is tartott. A gyűjtést különösen fontossá és értékessé teszi, hogy még ilyen tudományosan készített gyűjtő nem fordult meg a trópusi tájakon. Az ő figyelme nem a nagyon is szembevető és ennél fogva régen ismert fajokra irányult, hanem a rejtettekben élő apró fajokra, úgy, hogy nemzeti muzeumunk gyűjteményével a világ semmiféle muzeuma sem fog vetekedni. Rendkívül érdekesek *Bíró* Lajos biológiai megfigyelései, melyekből néhányat az előadó föl is olvasott.

A messze földön elhunyt magyar tudós emléke. *Bíró* Lajos, az Új-Guineában kutató magyar természetbuvár, *Fridrichs-Wilhelmshafen*-ből levelet írt *Fenichel* Simonnak, az Új-Guineában tudományos buvárkodás közben elhalt *Fenichel* Sámuel Nagy-Enyeden lakó édes atyjának. Értesítette az elhunyt szüleit, hogy mindazon után, a miket ott hallott és lát, nincs miért gyanus haláláról, sem elveszett gyűjteményekről beszélni. *Fenichel* természetes halállal halt el és gyűjteményeit idejében biztosította. Valószínűnek tartja, hogy váltólázban halt el. Ezt a betegséget senki sem kerülheti el azon a vidéken-

TECHNIKUS BÁL A ROYAL NAGY SZÁLLÓ DÍSZTERMÉBEN.

Bellony László rajza.

Bocsánatot kér aztán *Fenichel* szüleitől, hogy fiuk sírját *Stefansorban* még nem látogatta meg, de nem volt rá pénze. Most segítettek rajta budapesti pártfogói, és a Természettudományi Társulat tagjai száz forintot juttattak a kezéhez. Ezt a pénzt erre a célra fogja fordítani fölkeresi és megkoszorúzza a távol világrészben elhunyt magyar kutató sírját.

Kitüntetett gyáros. *Leichner* L. ismert berlini illatszer-gyárost, kinek gyártmányait nálunk is jól ismerik, a német császár kereskedelmi tanácsosi czimmet tüntette ki.

A **Kathreiner malatákévéja** az egyedüli készítmény, mely a valódi kivit pótolja. Ezen malatákévé zamata és íze oly kitűnő, hogy minden egyéb értéktelen utánzást mellette rögtön fel lehet ismerni. Számos előkelő szakfőnök által eszközölt tanulmányos elemzések, de leginkább a malatákévé folyton emelkedő kelendőse az áru kitűnő minőségét tanúsítják, melyet a közönség már rég elismert.

HALÁLOZÁSOK.

Elhunytak a közelebbi napokban: *SZELLE* ZSIGMOND, nyug. kir. járásbíró Duna-Földvárórt 59 éves korában meghalt. Huszonöt esztendőig volt az odaváló járásbírószá vezetője s mint archeologus is a tudományos körökben elismert nevet szerzett magának. — *Kóji* OMÁROMI ISTVÁN, 1848-iki honvéd-husár őrnagy, a kassai református egyház főgondnoka, életének 77-ik évében, Kassán. — *MIKE* KÁROLY, ügyvéd, a primási uradalom ügyésze, 47 éves korában Érsekújvározt, s Komáromban temették el. — *RUTTKAY* JÁNOS, a Csekonics-uradalom ügyésze, tisztartója, Kossuth Lajos rokona, Temesvárt, 83 éves korában. — *CSÁKY* GYÖRGY, 1848-49-ki honvéd, 71 éves korában, Nagy-Szalontán. — *POLICSEK* KÁROLY, József főherceg máramarosi vadászterületének főerdőőre, ki József Ágost főhercegnek sokszor volt kálauza a kabola-pojánai pagonyban, s a főherceg koszorút is küldött az öreg vadász sírjára. — *STRUB* N., Sturm Albertnek, a «Budapesti Tudósító» szerkesztőjének édes atyja, ki félszázadnál tovább fáradozott az oktatás terén, 79 éves korában, Lugoson. — *RÁCZ* GYÖRGY, 1848—49-iki honvéd, ki Bem táborában harczolt, Debreczen város nyug. gyámpénztárit ellenőre. — *TAKÁCS* FERENCZ, 1848—49-iki honvéd főhadnagy, nyug. közalapítványi erdőmester, Tuba János képviselő apósa, 66 éves korában.

ban, Komáromban. — *DR. HALMOS* GUSZTÁV, fiatal orvos, 25 éves korában, Budapestben. — *DR. BATHONY* VILMOS, pénzügyi titkár, a ki a minap a kőbányai uton kocsiából kibukott, Budapestben. — *NOVÁK* ENDRE, gimnáziumi tanuló, Novák Ferenc gyulafehérvári polgármester fia, 16 éves, Gyulafehérvárról. — *CSEJTHEI* JELENFFY KORNÉL, a nagyváradi kir. ítélőtábla tanácselnöke, 52 éves korában, N.-Váradon. — *KÖLLNER* ADOLF, nyug. pénzügyminiszteri számvizsgáló, 66 éves, Budapestben; ugyanitt *NEUHOLD* FERENCZ, magánzó, 69 éves korában. — *MÉSZÁROS* KÁROLY, kir. mérnök, 40 éves, Budapestben. — *IDŐSB* SZONGOTT GERGELY, 80 éves, Beszterczen.

SZMECSINSZKY ANTALNÉ, szül. Van Dernath Olga, cs. és kir. kamarás és honvéd huszárfőhadnagy neje, Budapestben. — *ÖZV. BÁRÓ* BALASSA ISTVÁNNÉ, szül. atyai és ikései Péterffy Ilona, élete 48-ik évében, Alsó-Hrabócson. — *PLACHY* ZSIGMONDNÉ, szül. farádi Vörös Rózi, 51 éves korában, Losoncson. — *HÓRAI* HORÁNSZKY BÉLÁNÉ, szül. Lehoczky Margit, 29 éves korában, Budapestben. — *MÉREI* KÁDÁR ANADNÉ, szül. Kovásznai Kovács Andrée, Tisza-Abád-Szalókon. — *VICTORIS* JÁNOSNÉ, szül. Skrbenszky Franciszka báróné, cs. és kir. csillagkeresztes hölgy, 58 éves, Horócson. — *SEPER* KAJETÁNNÉ, szül. Pévald Emma, 40 éves korában, Kispesten. — *ÖZV. HINKA* JÓZSEFNÉ, szül. Koller Eleonóra, 75 éves, Budapestben, ugyanitt *DEMJÉN* JÁNOSNÉ, szül. Nemes Palotay Ilona, 48 éves korában.

Szerkesztői mondanivalók.

Sz. A. A Balassára vonatkozó iratokban nincsen semmi új. Hogy Balassa Hibben van eltemetve, azt már Rimay megénekelte, ezeltől 300 esztendővel. Szilády Áron is bőven előadja Balassa életrajzában s a folyamodást is ismerteti, bár nem közli szóról-szóra.

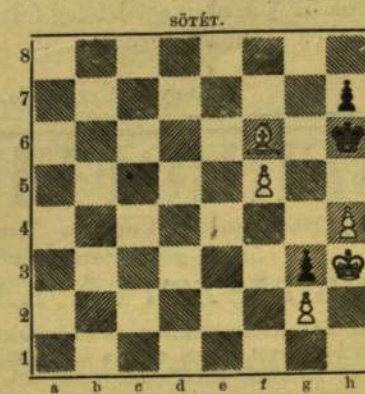
Egy temetés utáni. A szöke. Te mást szeretsz. Eszembe vagy. A két fordításról bajos véleményem mondanunk, minthogy az olasz eredeti nem ismerjük. A két eredeti költeményben van költői tartalom, de szerző nem tudja kellőleg érvényre juttatni. A verselés is fogyatékos.

György barát. A levél. Régi kép. Kicsiny pusztá. A ballada nagyon nehéz műfaj, külső gépezet, díszletek, szellemek megjelenése, stb. által nem lehet pótolni a belső eszlekvény hiányát. A fordított kis költeményt a gyöngye verselés rontja meg. A «Régi kép» egy kicsit zavaros, nem is említve formabeli fogyatkozásait. Legsikerültebb a «Kicsiny pusztá», ezt a verselési hibák kijavítása után a közölkethet közre sorozhatnók.

Nem közölhetők: *Fenyőm*. A darabos, erőltetett nyelv és gyöngye verselés olvashatatlaná teszik. — *Betegem*. Van benne humor, csak hogy kiforratlan diákos humor. — *Egy régi dal. Templomban*. Az első csinos volna, ha a fél sorok ismétlése el nem rotaná. Szerző Burns-t utánazza vele; de az ilyen idegen sajtóságot utánzás veszedelmes; ebben a komoly hangú költeményben épen nincs helyén. — *Halálbúgy*. A forma kissé vontatott s a kifejezésekben nincs elég erő.

SAKKJÁTEK.

1993. számú feladvány Galitzky A. W.-tól.

Világos indul s a negyedik lépésre matot mond.

Az 1880. sz. feladvány megfejtése. Meyer F.-től.

Világos.	Sötét.	Világos.	Sötét.
1. Hc5-e6	Kc5-f6 (a)	1. Hf5-d4 (t)	K. t. sz.
2. Vh5-h7	Kf6-e5	2. Vh5-g5	b5-f5-e2+ stb.
3. Hf5-e3	t. sz.	3. Vh7-f7 mat.	
4. V mat.			

Az 1881. számú feladvány megfejtése Juchly J.-től.

Világos.	Sötét.	Világos.	Sötét.
1. Vh1-b7	c4-d3: (a)	1. ...	c4-c3 (b)
2. He1-e3	Kd4-c4	2. Fb4-c5	Kd4-c4
3. Vb7-f7 mat.		3. V mat.	

Helyesen fejtették meg: Budapest: K. J. b. F. H. — Andorfi S. — Kovács J. — Sárospatakon: Gérecz Károly, — Csomonyán: Némethi Péter. — *Táskapán:* Dr. Balassa Zoltán. — *A pesti sakk-kör.*

